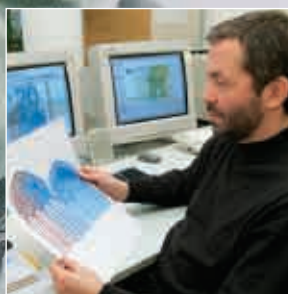

EUROPEISKA CENTRALBANKEN

EUROSYSTEMET

EN KORT
HISTORIK
ÖVER
EUROSEDLAR
OCH MYNT

HUR EURON BLEV VÅR VALUTA

HUR EURON BLEV VÅR VALUTA

EN KORT HISTORIK ÖVER EUROSEDLAR OCH MYNT

FÖRORD 7

**KAPITEL 1:
TIO ÅRS FÖRBEREDELSE** 9

Utgivning av eurosedlar och euromynt 10
Valutan får namn och €-symbolen skapas 10
Beslut om valörerna 12
Val av datum för införande av den nya valutan 12

**KAPITEL 2:
UTFORMNING** 17

Val av tema för sedelutformningen 18
Användarvänliga sedlar 22
Rankning av förslagen 22
Allmänheten konsulteras
och det slutliga beslutet tas 24
Utformning av euromynt 28
Den slutliga utformningen förbereds 30
Tävlingsprogram för utformning
av en serie eurosedlar 32
Bilaga: Utdrag ur tävlingsprogrammet
för eurosedlarna 33

**KAPITEL 3:
PRODUKTION** 35

Tryckning av sedelprototyper 36
Provsedlar 36
Hur tryckplåtar framställs 37
Nollproduktionsserien 38
Ett kvalitetssäkringssystem upprättas 40
Rätts- och säkerhetsrelaterade frågor
som rör leverantörerna 41
Papperstillverkning 42
Tryckning 44
Hur den storskaliga produktionen
av eurosedlar hanterades 48

KAPITEL 4: ÖVERGÅNG

Uppskattning av hur många sedlar som måste tryckas	51
Utelöpande sedlar och sedellager	52
Lagerhanteringssystem inför övergången	54
Tidig distribution av sedlar och mynt	55
Förhandstilldelning och vidare tilldelning	56
Förenkling av kontantövergången för detaljhandlare	59
Sedlar och mynt i euro sätts i omlopp	60
Nationella sedlar och mynt dras in	60
Omställning av uttagsautomater och kontantstyrda maskiner	62
Inväxling av nationella sedlar till nominellt värde	64
	66

KAPITEL 5:

KOMMUNIKATION

	69
Hur allmänheten förbereddes på övergången	70
Informationskampanjen Euro 2002	72
Partnerskapsprogrammet	73
Nationella kommunikationssatsningar	74
Kampanjundersökningar	76
Kampanjens webbplats	78
Press och pr	79
Massmediekampanj	80

KAPITEL 6:

EUROSEDLARNAS SÄKERHETSDETALJER

83

KAPITEL 7:

UTVECKLINGEN HITTILLS OCH PLANERING INFÖR FRAMTIDEN

89

HUR EURON BLEV VÅR VALUTA

FÖRORD

Europas gemensamma valuta, euron, blev verklighet den 1 januari 1999. Men den var en "virtuell" valuta och användes av banker och finansmarknaderna de första tre åren. För de flesta blev den ingen "riktig" valuta, en man kunde se och ta på, förrän den 1 januari 2002. Det var startdatumet för införandet av eurosedlar och mynt. Numera är de en del av vardagen för över 300 miljoner människor i Europa.

Införandet av den nya valutan i tolv europeiska länder, liksom lanseringen av valutan, var en historisk händelse efter många år av noggrann planering och förberedelser. "Hur euron blev vår valuta" berättar historien, med de många beslut och åtgärder som ledde kontanterna från ritbord till tryckeri, från centralbank till plånbok.

Det var många utmaningar, svårigheter och risker som skulle övervinnas av Europeiska centralbanken (ECB), centralbankerna och regeringarna i euroländerna, Europeiska kommissionen, sedeltryckerier, myntverk och andra som var aktiva på många områden, speciellt banker och affärer.

Logistikförberedelserna för sedlarna och mynten började 1992 när ingen visste hur de skulle se ut och innan den nya valutan ens hade ett definitivt namn. Formgivningsfrågan löstes 1996 när ECB:s föregångare, Europeiska monetära institutet, valde den slutgiltiga sedeldesignen efter en formgivningstävling. En provtryckning inleddes 1998. Kontanter började distribueras till banker och affärer fyra månader före övergången den 1 januari 2002, den s.k. €-dagen. Under den perioden modifierades också miljontals uttags- och varuautomater.

Information utgjorde också en väsentlig del av förberedelserna. Alla måste veta hur euron skulle se ut och hur man skulle växla in den gamla valutan mot den nya. Budskapet gavs så bred spridning som möjligt med hjälp av tv-reklam, tryckta annonser, Internet och via andra kanaler. En central roll i detta spelade informationskampanjen Euro 2002, som genomfördes av ECB och de tolv nationella centralbankerna i euroområdet. Regeringar, offentliga institutioner, kommersiella och frivilliga organisationer i ett nära samarbete säkerställde att informationen nådde fram till alla.

När det kom till kritan gick lanseringen smidigt och de nya sedlarna och mynten har blivit en del av våra liv, både hemma och utomlands. Jag hoppas att ni kommer att tycka om att läsa om hur allt detta gick till och hur eurokontanterna blev vår valuta.

Jean-Claude Trichet
ordförande för Europeiska centralbanken

KAPITEL I

TIO ÅRS FÖRBEREDELSE

Limburgs regeringsbyggnad i Maastricht där ECB-rådet möttes för att fira Maastrichtfördragets tioårsjubileum. Fördraget undertecknades 1992.

UTGIVNING AV EUROSEDLAR OCH EUROMYNT

Eurosedlar och mynt sattes i omlopp 2002, men planeringen och förberedelserna för införandet går tillbaka till tidigt 1990-tal. Den 7 februari 1992 undertecknades Fördraget om Europeiska unionen i Maastricht. Det beskriver vilka respektive befogenheter Europeiska centralbanken (ECB), regeringarna och centralbankerna i de tolv euroländerna har vid utgivning av eurokontanter. Där slås det fast att ECB har exklusiv rätt att tillåta sedelutgivning i euroområdet, men både ECB och de nationella centralbankerna får ge ut dem. Eftersom ECB inte utför några kontanttransaktioner är det de nationella centralbankerna som i praktiken sätter sedlarna i omlopp och drar in, hanterar och lagrar dem.

Sedlarna i omlopp ingår i ECB:s och de nationella centralbankernas balansräkningar enligt en fast fördelningsnyckel oberoende av i vilket land de faktiskt är i omlopp. Det är omöjligt att veta hur många sedlar som är i omlopp i ett visst land eftersom kontantflödet mellan länderna i euroområdet t.ex. på grund av turism inte kan mätas på ett tillförlitligt sätt.

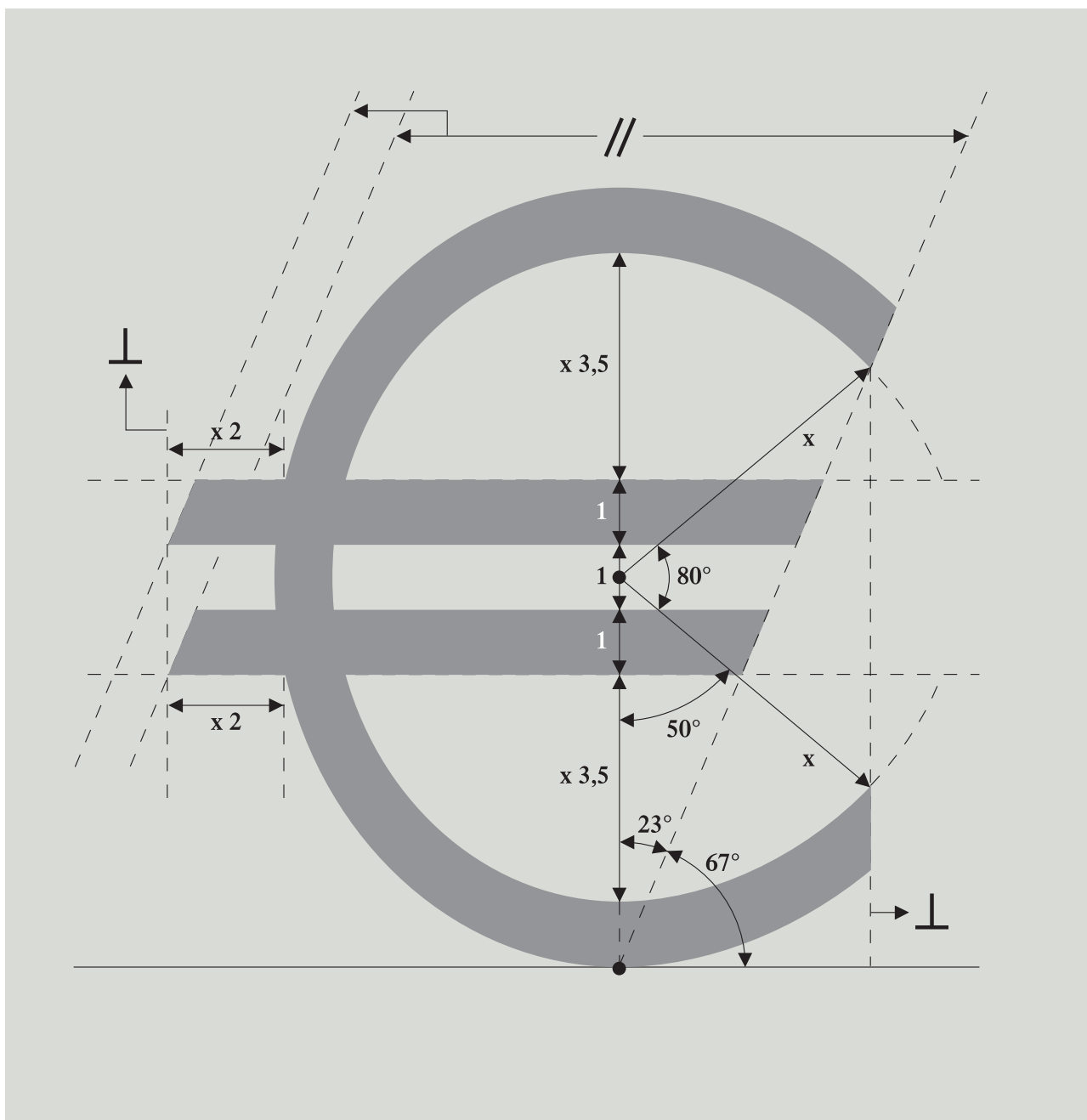
Det är de nationella regeringarna som har ansvar för euromynt, men detta samordnas av Europeiska kommissionen i Bryssel. Regeringarna i euroområdet är de rättsliga utgivarna av euromynt och har ansvar för myntens utformning, tekniska egenskaper och prägning. ECB har dock ansvar för mängden euromynt som ska ges ut och gör också en oberoende bedömning av myntens kvalitet.

VALUTAN FÅR NAMN OCH €-SYMBOLEN SKAPAS

Vid Europeiska rådets möte i Madrid i december 1995 beslutade ledarna för EU-länderna om den nya valutans namn: euro. Andra förslag avvisades på grund av deras nationella klang. Bland annat "ducat", "ecu", "florin", "franken" eller att använda euro som förled till existerande valutor, t.ex. euromark. De kom överens om att namnet skulle vara det samma på alla officiella språk i Europeiska unionen (EU), med hänsyn tagen till olika alfabeten, och dessutom vara lätt att uttala. Först och främst skulle det vara enkelt och representera Europa på ett bra sätt.

Valutan skulle även ha en symbol. Liksom namnet skulle symbolen lätt kunna identifieras med Europa, vara lätt att skriva och se trevlig ut. En lista med trettio förslag, som hade utarbetats av Europeiska kommissionens anställda, reducerades till tio och de blev föremål för en enkät bland allmänheten. Från listan blev två möjliga symboler kvar och det slutgiltiga valet gjordes av den dåvarande ordförande för kommissionen, Jacques Santer och Yves-Thibault de Silguy, dåvarande kommissionär med ansvar för ekonomiska och finansiella frågor.

Eurosymbolen inspirerades av den grekiska bokstaven epsilon, och återspeglar den europeiska civilisationens vagga. E är ju också första bokstaven i Europa. De två parallella horisontella strecken ska symbolisera valutans stabilitet. Den officiella valutakoden för euro är EUR och har registrerats hos Internationella standardiseringsorganisationen (ISO).

Eurosymbolen enligt ISO-standarden.
 De två parallella strecken ska symbolisera valutans stabilitet.

BESLUT OM VALÖRERNA

I november 1994 beslutade ECB:s föregångare Europeiska monetära institutets (EMI) råd sekvensen 1:2:5 för de sju sedelvalörerna: 10 och 100; 20 och 200; 5, 50 och 500 euro. Den sekvensen följer den vanliga uppdelningen av världens valutor och motsvarar euromyntens sekvens: 1 cent, 10 cent och 1 euro; 2 cent, 20 cent och 2 euro; 5 cent och 50 cent, vilket EU-rådet bestående av ekonomi- och finansministrarna (Ekofin) hade kommit överens.

Beslutet att ha en sedel med mycket hög valör, 500 euro, togs efter noggrant övervägande. Innan övergången till kontanter i euro hade sex euroländer, Belgien, Tyskland, Italien, Luxemburg, Nederländerna och Österrike, nationella sedlar värda mellan 200 och 500 euro och använde dem i allt högre utsträckning. Efterfrågan på tyska 1 000-marksedlar (motsvarande 511 euro) till exempel var år 2000 15 gånger högre än 1975 och representerade 34 % av det totala värdet av tyska mark i omlopp. I länder utanför Europeiska unionen med relativt instabila monetära system där inflationen är hög eller banksystemet inte anses pålitligt, håller folk ofta kontanter i valutor med låg inflation som värdebevarare. Innan eurosedlarna infördes användes sedlar med hög valör som 1 000 tyska mark.

Tre EU-länder, Grekland, Italien och Österrike, hade sedlar med mycket låg valör (under 2 euro) före övergången till kontanter i euro. Men att ge ut sedlar med både mycket höga och mycket låga valörer skulle ha skapat en serie med alltför många valörer. Det skulle också gjort sedlarna mindre användarvänliga och gjort hantering och lagring mer komplicerade. Därför valde man att göra 2 euro till det mynt som har högst värde och 5 euro till sedeln med lägst värde.

VAL AV DATUM FÖR INFÖRANDE AV DEN NYA VALUTAN

Vid EU-rådets möte i Madrid kom stats- och regeringscheferna överens om att eurosedlar och mynt skulle sättas i omlopp senast den 1 januari 2002 samtidigt som de nationella valutorna fortfarande var i omlopp. Exakt datum, någon gång mellan den 1 januari 1999 och den 1 januari 2002, lämnades öppet för att ta hänsyn till olika kontantanvändares preferenser och de långa ledtiderna för sedeltryckning och myntprägling.

Den 1 januari 2002 hade både för- och nackdelar. Sedlar används som mest i slutet av året. Användningen är ungefär 10 % högre vid julen och de första dagarna i januari har handeln traditionellt rea och inventering. Andra datum övervägdes, men till slut bestämdes att den 1 januari 2002 var lämpligast, vid årsskiftet och det datum som den offentliga administrationen förväntade sig. Europeiska rådet i Madrid beslutade även att euron skulle cirkulera parallellt med de nationella valutorna i högst sex månader. För- och nackdelar med att förkorta perioden diskuterades senare. En kortare period skulle minska kostnaderna för bankerna, handlarna och allmänheten att hantera två valutor samtidigt, medan en längre period skulle göra det enklare att hinna modifiera försäljningsautomater. En kompromiss uppnåddes och man bestämde att övergångsperioden skulle förkortas. I november 1999 kom Ekofinrådet överens om att perioden med dubbla valutor skulle vara mellan fyra veckor och två månader. Bankerna skulle fortsätta att växla in nationella valutor mot euro efter den perioden, men de skulle inte längre vara lagliga betalningsmedel.

Några av de nationella sedlar som ersatts av euron.

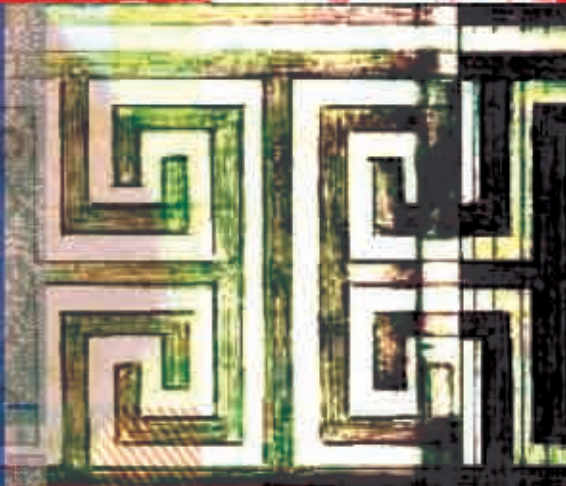

Regeringsledare på Europeiska rådets möte i Madrid 15-16 december 1995.

Europeiska rådets möte i Madrid med Felipe González (till vänster), dåvarande premiärminister i Spanien och rådets ordförande, och Jacques Santer, dåvarande ordförande för Europeiska kommissionen.

KAPITEL 2

UTFORMNING

Ett kollage av inlämnade förslag till
utformningstävlingen för eurosedlarna.

VAL AV TEMA FÖR SEDELUTFORMNINGEN

Den viktigaste faktorn vid utformningen av en sedel är dess "motståndskraft" mot förfälskning. Men en sedel, speciellt en sedelserie som ska användas i en stor grupp länder, ska också vara snygg. Eurosedlar måste kunna accepteras av alla i euroområdet och även där utanför. Sedlarna skulle cirkulera över gränser i olika kulturer och fick inte ha nationell vinkling och måste vara könsneutrala. När utformningstemat valdes tog man hänsyn till denna opartiskhet. Sedlarna skulle även vara estetiskt tilltalande.

I november 1994 bad Europeiska monetära institutets råd arbetsgruppen för sedlar (Banknote Working Group) att lämna förslag på utformningsteman för eurosedlarna. Gruppen, som huvudsakligen bestod av cheferna med ansvar för sedelutgivning, och cheferna för de nationella centralbankernas tryckerier, arbetade tillsammans med en extern rådgivare, som bestod av experter på historia, konst, psykologi, design och sedeldesign.

Gruppen ombads först att föreslå teman som skulle skapa en känsla av enighet eller utgöra en "familj" av de sju valörerna och för det andra välja ut de tre bästa förslagen och rangordna dem. Eftersom sedlarna snabbt och lätt måste kunna kännas igen som europeiska både inom och utanför Europeiska unionen, beslutades det att de skulle visa EU:s flagga eller stjärnor. Dessa symboler används allt mer i de olika länderna, som har olika historia, och som lever och arbetar som partner på samma kontinent. Först valdes 18 teman, men många av dem verkade ha ett nationellt fokus eller intresse.

- Epoker och stilar i Europa
- Europas arv
- Abstrakt tema och säkerhet
- Europeiska unionens mål, ideal och ambitioner
- Europas gemensamma bakgrund och kulturella arv
- Fauna, flora och naturen
- Berömda européer som verkat inom ett visst område
- Europeiska aspekter (det som är nödvändigt för ett enat Europa, t.ex. kommunikationer)
- Stora dikter och berättelser från Europa
- Flera porträtt på båda sidorna på varje sedelvalör
- Landskap
- Städer som har spelat en viktig roll i Europas historia, t.ex. universitetsstäder
- Monument
- Myter och legender (skandinaviska, tyska, grekiska, romerska och keltiska)
- Europeiska skrivtecken och skrifter
- Kartor över Europa genom tiderna
- Europeiska unionens grundare
- Kosmologi

Till slut valde gruppen ut tre teman:

- "Epoker och stilar i Europa": sedelns ena sida skulle visa porträtt av vanliga män och kvinnor från europeiska målningar, teckningar och skisser från olika epoker, medan den andra sidan skulle visa arkitektoniska stilriktningar. Idén var att välja ett tema som underströk det gemensamma europeiska kulturarvet och gav ett klart europeiskt budskap. När allt kommer omkring är Europas byggnader och sevärdheter mer välkända än dess ledare.

- “Europas arv”: sedelns ena sida skulle visa bilder av kända män och kvinnor från tidigare epoker. Den andra skulle visa verk inom musik, måleri, vetenskap, arkitektur, litteratur, medicin och utbildning. Bakgrunden på alla sju sedlarna skulle vara en karta över Europa utan gränser, vilket skulle harmonisera serien. Det temat var bredare än ”Epoker och stilar i Europa” eftersom sju olika ämnesområden skulle avbildas. Det skulle dock antagligen bli svårt att finna en medelväg mellan länderna och även mellan bilderna på män och kvinnor.
- “Abstrakt tema och säkerhet”, benämndessenare ”abstrakt/modern utformning” med geometriska former och icke-figurativa designelement. Det erbjöd en hög grad av flexibilitet och skulle göra det enklare att inkludera många olika säkerhetsdetaljer som hologram och färgskiftande tryckfärger. Det tillät också många olika sätt att gripa sig an uppgiften, så det var ganska lätt att göra opartiska utformningsförslag.

I juni 1995 godkände EMI:s råd två av de tre förslagen, ”Epoker och stilar i Europa” och ”Abstrakt/modern utformning”. Rådet enades också om att de enda ord som skulle finnas på sedlarna skulle vara valutans namn och förkortningen för ECB på de olika språken. En rådgivande grupp, med ansvar för valet av motiv, fick i uppdrag att definiera perioderna och de tillhörande arkitektoniska stilarna för ”Epoker och stilar i Europa”.

Period
Stil

700-talet f.Kr. till 300-talet e.Kr.
Klassisk (grekisk och romersk)

1000- och 1100-talen
Romansk

1200- och 1300-talen
Gotisk

1400- och 1500-talen
Renässans

1600 till 1750
Barock och rokokok

1850 till 1914
Järn- och glasarkitektur

Fr.o.m. 1930-talet
1900-talsarkitektur

Gruppen valde även utformningsmotiv som var typiska för varje stil och som konstnärerna kunde använda om de ville. De flesta av gruppens medlemmar ansåg att det var praktiskt taget omöjligt att hitta helt anonyma motiv som, i fallet med porträtt av människor, skulle vara både attraktiva och lands- och könsneutrala. Därför refererade många av förslagen till skulpturer, som huvudet på en atlet från en staty (klassisk period, tänkt för 5-eurosedeln) och skulpturen av ett huvud av Benedetto Antelami från katedralen i Parma (romansk period, för 10-eurosedeln).

När dessa diskussioner pågick var det fortfarande möjligt att använda nationella motiv. De skulle ha visat vilket land som gav ut sedeln. Ett nationellt motiv, t.ex. porträttet av en monark, skulle kunna täcka en femtedel av baksidan. Resten av varje sedel skulle vara likadan.

Tävlingsprogram med kriterierna, som formgivarna skulle uppfylla, togs fram. Förutom att sedlarna skulle vara snygga, lätta att känna igen och svåra att förfälska skulle de ha säkerhetsdetaljer på vissa ställen, speciella färger och klart kontrasterande valörsiffror. Programmet var på 30 sidor och täckte i huvudsak säkerhetsdetaljernas tekniska aspekter. På sidorna 32 och 33 finns utdrag ur programmet för "Epoker och stilar i Europa".

Flera konstnärer använde "Ynglingen från Antikythera" (en klassisk grekisk staty) som motiv på sedlarna.

Eurosedlarnas utformning är baserad på temat "Epoker och stilar i Europa".

ANVÄNDARVÄNLIGA SEDLAR

Om man byter ut något så fundamentalt i vardagen som sedlar och mynt innebär det att alla berörs. Det finns över sju miljoner synskadade människor i euroområdet och de berörs särskilt av detta. Från 1995 hade Europeiska monetära institutet ett nära samarbete med Europeiska blindunionen både i fråga om sedlarnas design och storlek. Denna sårbara grupp måste naturligtvis kunna hantera pengarna enkelt och om det är möjligt för dem kan alla andra.

Alla sedlar, oberoende om det rör sig om en 5- eller 500-eurosedel, måste kunna identifieras av människor som är synskadade eller blinda. Till exempel skillnaderna i bredd mellan de lägre, mer använda, valörerna var betydande. 100-, 200- och 500-eurosedlarna är lika breda för att förenkla automatisk hantering, men inpräglade mönster finns på 200- och 500-eurosedlarna för att skilja dem åt.

Stora valörsiffror i fetstil placerades på samma ställe i hela serien och skarpt kontrasterande färger användes. De härleddes huvudsakligen från färgcirkeln av den schweiziska målaren och konstläraren Johannes Itten (1888-1967). Färgerna som valdes för intilliggande valörer togs från färgcirkelns motsatta segment och kontrasterar alltså skarpt mot varandra. Detta gäller även valörer som har gemensamma siffror, som den röda 10 eurosedeln och den gröna 100 eurosedeln.

RANKNING AV FÖRSLAGEN

Formgivare nominerades av alla centralbanker i Europeiska unionen (utom den danska) och varje centralbank kunde anmäla högst tre formgivare. Alla som valdes ut hade erfarenhet av sedeldesign och visste vilken utmaning det är att kombinera snygg design med effektiva säkerhetsdetaljer. De ombads lämna in skisser för en hel serie sedlar med det ena eller båda temana inom sju månader. Alla förslag skulle visas för EMI-rådet som färgkopior, men produktionstekniken var inte specificerad så några formgivare lämnade in ritningar eller målningar gjorda för hand, medan andra använde datorer för att utarbeta sina förslag.

Totalt 29 formgivare eller formgivningsteam hade lämnat in 27 förslag med det "traditionella" temat och 17 med det moderna den sista inlämningsdagen 13 september 1996. Alla förslag tilldelades ett slumpmässigt tresiffrigt nummer för att göra dem anonyma innan de sändes till EMI. Genom hela urvalsprocessen kunde förslagen bara identifieras med hjälp av numret. Detta säkerställde att EMI-rådet och deras rådgivare kunde bedöma förslagen objektivt utan att bli påverkade av vilket ursprungslandet var.

Mot slutet av månaden sammanträdde, under EMI:s ledning, en jury som bestod av oberoende experter på marknadsföring, design och konsthistoria för att välja ut de fem bästa förslagen inom varje tema. Förslagen bedömdes huvudsakligen med hänsyn

till kreativitet, estetik, stil, funktionalitet såväl som hur allmänheten förväntades uppfatta och bedöma dem.

Juryn var enig om att det var mycket viktigt att utseendet skulle kännas igen som europeiskt. Detta förklarar också varför porträtt inte förekom särskilt ofta i de förslag juryn valde ut. Även en liten likhet med en verklig person skulle kunna tolkas som nationell vinkling. Under urvalsprocessen uppmuntrades juryn att kommentera utformningsdetaljer om en serie var bra i allmänhet men skulle behöva några ändringar.

Rankningen gjordes i en trestegsprocedure. De förslag som inte stöddes av ett minimiantal jurymedlemmar förkastades. Robert Kalinas förslag, som två månader senare skulle komma att väljas ut av EMI-rådet, rankades tvåa i kategorin "Epoker och stilar i Europa". Juryns utlåtande: *"pengarna i förslaget upplevs tydligt som europeiska. Trots att förslaget är baserat på en enda utformningsidé utmärks det genom det intressanta och meningsfulla valet av arkitekturdetaljer. ... Skillnaden mellan valörerna är mycket tydlig eftersom färger och stora siffror använts på ett skickligt sätt."* I första omgången valdes serierna på grund av konceptet, inte utseendet. När juryns rankning kombinerades med allmänhetens svar i en opinionsundersökning bedömdes Kalinas förslag som det bästa.

Juryns slutliga lista:

Abstrakt/modernt tema

1. Klaus Michel och Sanne Jünger
2. Roger Pfund
3. Robert Kalina (Oesterreichische Nationalbank)
4. Maryke Degryse (Banque Nationale de Belgique/Nationale Bank van België)
5. Terry Thorn (Harrisons & Sons)

Epoker och stilar i Europa

1. Yves Zimmermann
2. Robert Kalina (Oesterreichische Nationalbank)
3. Ernst och Lorli Jünger
4. Inge Madlé (Joh. Enschedé)
5. Daniel och Johanna Bruun

ALLMÄNHETEN TILLFRÅGAS OCH DET SLUTLIGA BESLUTET FATTAS

I oktober 1996 visades alla tio serierna på juryns slutliga lista för ett representativt urval av allmänheten från de länder som troligen skulle delta i euroområdet. Ett marknadsundersökningsföretag intervjuade 1 896 personer om förslagen under en vecka. De intervjuade var mellan 15 och 86 år, 43 år i genomsnitt. Av dem sa 787 att de hanterade ett stort antal sedlar i sitt dagliga arbete.

Många av de intervjuade (35 %) föredrog Maryke Degryses abstrakta/moderna förslag framför Robert Kalinas traditionella förslag (23 %). De flesta intervjuade, 76 %, ansåg dock att Kalinas sedlar uttryckte idén med Europa på ett bättre sätt. Bara ett fåtal svarade att de erinrade om en speciell region eller ett speciellt land. Hans traditionella förslag ansågs av 60 % vara förtroendeingivande. Det finns studier som visar att i allmänhet verkar en sedel mer förtroendeingivande ju mer omtyckt den är.

Intervjuarna ställde omkring 30 frågor under rubriker som intryck, känsla och acceptans. Alla förslag, utom Roger Pfunds och det moderna förslaget av Jünger-gruppen, uppfattades som sedlar vid första anblicken. De två tillsammans med förslaget av Terry Thorn påminde de tillfrågade mer om konstverk än om betalningsmedel.

Undersökningen visade att i Robert Kalinas förslag är

- de arkitektoniska ritningarna det mest framträdande elementet, men folk sa att de snabbt insåg att Europa var huvudidén.
- den europeiska identiteten som avbildas flerfaldig, unik och dynamisk och binder samman Europas historia med dess framtid.

Samtidigt med undersökningen bedömde EMI:s arbetsgrupp för sedlar förslagen från följande utgångspunkter:

- Produktion, dvs. skulle utformningen kunna förorsaka problem vid produktionen som skulle ge extra fel/svinn eller en högre produktionskostnad?
- Säkerhet, dvs. kan säkerhetsdetaljerna införlivas i utformningen och skulle de kunna användas som planerat?
- Allmänhetens acceptans, t.ex. kan valörerna lätt identifieras, även av synskadade?

De första utkasterna till sedlar modifieras oftast för att uppfylla tryckeriets krav, så den slutgiltiga utformningen skiljer sig från de tidigare versionerna. Arbetsgruppen för sedlar kom fram till att om vissa ändringar gjordes skulle alla förslag på listan kunna användas som tryckta sedlar.

Alla 44 förslagen visades för EMI-rådet i december 1996, i form av anonyma färgkopior på mörk bakgrund. Rådet fick veta juryns rankning, resultatet av undersökningen och Banknote Working Groups tekniska kommentarer. Rådet godkände snabbt Robert Kalinas traditionella serie. De ansåg att budskapet den förmedlade var så starkt att de flesta rankade den först. Beslutet offentliggjordes den 16 december 1996 vid två parallella presskonferenser, en av EMI:s ordförande Alexandre Lamfalussy på EMI i Frankfurt, och den andra i Dublin av chefen för Nederländernas centralbank, Willem F. Duisenberg (som hade utsetts till Lamfalussys efterträdare på EMI och senare till ECB:s första ordförande).

En expertjury bedömde och rankade de 44 utformningsförslagen 1996.

Några av förslagen på den slutliga listan för det abstrakta/moderna temat. 5 euro – Klaus Michel och Sanne Jünger; 10 euro – Roger Pfund; 20 euro – Robert Kalina; 50 euro – Maryke Degryse; 100 euro – Terry Thorn; 200 euro – Klaus Michel och Sanne Jünger; 500 euro – Terry Thorn.

Några av förslagen på den slutliga listan för temat "Epoker och stilar i Europa". 5 euro – Yves Zimmermann; 10 euro – Robert Kalina; 20 euro – Ernst och Lorli Jünger; 50 euro – Inge Madlé; 100 euro – Daniel och Johanna Bruun; 200 euro – Ernst och Lorli Jünger; 500 euro – Inge Madlé.

UTFORMNING AV EUROMYNTEN

Utformningen av euromynten valdes samtidigt som eurosedlarna. Valet samordnades av Europeiska kommissionen och varje mynt skulle ha en gemensam europeisk sida och en nationell sida.

För den gemensamma sidan skulle formgivarna föreslå en hel serie mynt baserade på ett av följande tre teman:

- arkitektonisk och dekorativ stil
- Europeiska unionens mål och ideal
- europeiska personligheter.

I mars 1997 valde en europeisk jury ut nio förslag av de 36 som hade lämnats in. Juryn leddes av Europeiska kommissionens generalsekreterare och bestod av oberoende experter på olika områden (konst, design och numismatik samt konsumentrepresentanter). Cheferna för de europeiska myntverken konsulterades angående möjligheten att prägla stora volymer av de förslagna myntserierna. I juni 1997 valde Europeiska rådet i Amsterdam ut det vinnande förslaget som hade utformats av Luc Luycx från det belgiska myntverket. Hans förslag var också det mest populära hos en majoritet (64 %) av de tillfrågade i en opinionsundersökning som gjordes i hela Europa före det slutliga valet.

Utformningen av den gemensamma sidan av mynten visar världsdelen Europa på olika sätt. Bilderna är tänkta att symbolisera Europeiska unionens enhet. Öar visas bara om de har en yta som är större än 2 500 km² för enskilda öar och över 5 000 km² för skärgårdar.

Varje land har sitt eget urvalsförfarande för utformningen hade den nationella sidan. De enda gemensamma inslagen var präglingsåret och EU:s tolv stjärnor.

Av historiska och ofta konstitutionella skäl avbildas den regerande monarken på mynt präglade i monarkier. Myntdesign i republiker tenderar att visa mer kontinuitet. I Irland fastställdes, utan formgivningstävling, att den keltiska harpan skulle utgöra motivet.

De tre oberoende staterna Monaco, San Marino och Vatikanstaten har inga egna valutor utan använder eurosedlar och euromynt. Specialavtal med Frankrike och Italien, som agerat för EU, har gjort det möjligt för de tre länderna att prägla och utge euromynt enligt de gemensamma specifikationerna.

Formgivaren av euromyntens gemensamma sida, Luc Luyx, på sitt arbete på det belgiska myntverket i Bryssel.

© Europeiska gemenskapen, 2006

Mynt på den slutliga listan för den gemensamma sidan.

DEN SLUTLIGA UTFORMNINGEN FÖRBEREDS

När arbetsgruppen för sedlar analyserade hur tryckningen av sedlarna i förslagen skulle bli, föreslog gruppen några ändringar som var nödvändiga av tekniska skäl och främst rörde säkerhetsdetaljernas placering. Säkerhetstråden t.ex. var inbakad vertikalt i sedeln mitt. Det är också där man i de flesta fall viker sedeln. Eftersom sedeln har mindre rivmotstånd just där tråden är inbakad måste tråden flyttas för att minimera risken för att sedeln skadas genom att den viks.

Förutom sådana tekniska modifikationer föreslog arbetsgruppen för sedlar vissa ändringar av den ursprungliga designen, särskilt med tanke på att allmänheten skulle acceptera dem. Det var bl.a. de arkitektoniska detaljerna, Europakartan och EU-flaggan som ändrades. Särskilt broar, fönster och portar måste ändras för att de inte skulle likna verkliga sådana, annars skulle sedlarna kunna se ut som om de hade en nationell vinkling. Men representationerna måste vara typiska exempel på de respektive perioderna och visa strukturen korrekt. En bro på en sedel till exempel ska vara tillräckligt stark för att hålla för trafik om den överförs till verkligheten.

Europeiska monetära institutets råd tyckte att idén att visa en karta över Europa var bra. Åsikterna gick dock isär om hur det skulle göras rent praktiskt, speciellt vilken typ av kartbild som skulle användas. En möjlighet var att använda kartor från olika tidsperioder, men de var ibland svåra att känna igen som Europakartor. De skulle dessutom kunna ge intryck av att man fokuserade på Europas förflutna i stället för dess framtid. Därför kom man överens om att använda bilder baserade på satellitbilder.

Efter några ändringar för att förbättra tydligheten och möjligheterna att trycka kartan, diskuterades

vilken yta som skulle täckas och hur detaljerad den skulle vara. Det beslutades att inkludera det geografiska Europa, men bara de områden eller öar som var större än 400 km². Den gränsen sattes eftersom offsettryck i stor skala inte tillåter konsekvent tryckning av en linje som representerar en yta mindre än 400 km². Eurosedlarna skulle även vara i omlopp i territorier nära och utanför det geografiska Europa och därför måste kartan placeras så att de kunde ingå. Nordafrika ingick för att inkludera de spanska områdena Ceuta och Melilla samt Kanarieöarna. De franska utomeuropeiska departementen Franska Guyana, Guadeloupe, Martinique och Réunion placerades i små rutor.

Slutligen skulle det finnas en korrekt avbildning av EU-flaggan, i blått med gula stjärnor, på sedlarnas framsida.

I juli 1997 offentliggjordes de reviderade förslagen, men säkerhetsdetaljerna avslöjades inte förrän i slutet av augusti 2001 för att inte ge värdefull information till förfalskare på ett tidigt stadium och ge dem god tid att förbereda kopior av säkerhetsdetaljerna innan sedlarna sattes i omlopp. Därför publicerades s.k. dummies med flera säkerhets- och utformningsdetaljer förvanskade. Hologrammen t.ex. ersattes med guillochering (ett dekorativt mönster med cirklar eller ringar) och EU-flaggan visades i grått och vitt på sedeln baksida.

Nationella detaljer på eurosedlarna förkastades till slut. Skälet till det var att även om de skulle göra sedlarna mer accepterade i sina respektive länder skulle de ha motsatt effekt i andra länder. Dessutom förbättras säkerheten om de är likadana och lätt kan kontrolleras.

Formgivaren av eurosedlarna, Robert Kalina, på sitt arbete på den österrikiska centralbanken i Wien.

Europa visas på sedlarnas baksida. De franska utomeuropeiska departementen visas i små rutor i nederkanten.

TÄVLINGSPROGRAM FÖR UTFORMNING AV EN SERIE EUROSEDLAR

– Epoker och stilar i Europa –

Europeiska monetära institutet önskar lansera en tävling för utformningen av en serie sedlar som återspeglar Europas kulturarv.

I Tävlingsprogrammets syfte

Den största utmaningen vid sedelutformning är att kombinera säkerhetsdetaljer med konstnärlig utformning.

Naturligtvis ska man ta samma hänsyn vid planering, utveckling och produktion av eurosedlar som nationella sedlar.

Sedlar ska vara

- lätta att känna igen
- säkra mot förfälskning
- estetiskt tilltalande.

En sedelformgivares kreativa frihet påverkas och begränsas av att dessa krav ska uppfyllas.

Sedlarna ska klart och tydligt uppfattas som europeiska och innehålla ett kulturellt och politiskt meddelande som lätt accepteras av Europas invånare.

[...]

3 Sedelproduktionen i stora drag

Sedlarna tillverkas av bomullsfibrer och produceras med offset, koppartryck (bara på sedelns framsida), silk screen (bara på sedelns baksida) och boktryck (bara sedelnumren på baksidan). Dessutom fästs ett hologram på sedelns framsida.

4 Utformningsdetaljer på sedlarna

[...]

... det är viktigt att utformningen har balans mellan manligt och kvinnligt och att sedlarna inte har någon nationell vinkling.

[...]

Eventuella porträtt ska visas på sedelns framsida (A) och kommer att tryckas i koppartryck. På porträtt ska båda ögonen synas. De arkitektoniska detaljerna ska avbildas på sedelns baksida (B).

Säkerhetsdetaljernas relativa position och storlek ska vara konsekvent på alla sedlar (se bilaga 3 för en beskrivning av säkerhetsdetaljerna). De säkerhetsdetaljer som är avsedda att kännas igen av allmänheten ska inte koncentreras till en del av sedeln, utan fördelas över hela ytan. Dessutom ska de vara integrerade i den allmänna utformningen och lätta att känna igen.

Offsetdesignen på baksidan ska inkludera en specifik "europeisk" detalj som dock inte får täcka mer än 20 % av ytan på baksidan och ska utformas så att den kan ersättas av en (lokalt utformad) "nationell" detalj.

EU:s tolv stjärnor ska ingå i utformningen på sedelns framsida, men skulle även kunna finnas på sedlarnas baksida (se bilaga 4 för en beskrivning av symbolen med de tolv stjärnorna).

[...]

5 Dominerande färger

Sedlarna ska utformas i olika dominerade färger som specificeras i bilaga 3.

6 Ords och siffrors placering och storlek

Den gemensamma valutans namn ska finnas en gång på båda sidorna av sedeln, både med latinska och grekiska bokstäver, dvs. EURO och ΕΥΡΩ.

Valörsiffrorna ska finnas minst två gånger på varje sida. De ska vara mycket klara och tydliga mot en kontrasterande (ljus) bakgrund för att vara lätta att läsa. Området runt siffrorna ska vara så utformat att det är svårt att förfalska sedlarna genom att lägga till en eller flera nollor, dvs. att förvandla 5 euro till 500 euro. Siffrorna ska placeras i en standardposition i hela serien, både på fram- och baksidan på sedlarna, så att placeringen bidrar till att bestämma på vilken ledd sedlarna ska föras in i maskiner.

[...]

7 Tekniska specifikationer och säkerhetsdetaljer

[...]

Bilaga: Utdrag ur tävlingsprogrammet för eurosedlarna

Europeiska monetära institutet
den 12 februari 1996

KAPITEL 3

PRODUKTION

Rengöring av en koppartrycksplåt. Sedeltryckning kräver mycket höga kvalitetsstandarder.

TRYCKNING AV PROVSEDLAR

De flesta sedeltryckerierna i Europeiska unionen deltog i tillverkningen av eurosedlarna och flera av dem tillverkade alla sju valörerna. Det behövdes nämligen betydande tryckkapacitet för att klara tidsfristen för övergången till eurokontanter. De flesta tryckerierna arbetade i två eller tre skift.

För att alla sedlar av samma valör skulle vara identiska behövdes mycket noggranna specifikationer. Nationella valutor hade bara tillverkats på en eller två platser så det var ganska enkelt att få samma utseende och göra de maskinläsbara säkerhetsdetaljerna likadana. Men för att lyckas med detta med femton tryckerier, nio pappersbruk och ungefär tjugo leverantörer av annat råmaterial, måste man att utföra tidiga tester. Två testserier förbereddes för sedlarna, provsedlarna och nollproduktionsserien.

PROVSEDLAR

Provsedlarna skulle visa om det var möjligt att producera sedlar med tillräckligt jämn kvalitet. Tryckningen av prototyper inleddes i början av 1997 för att identifiera potentiella problem så tidigt som möjligt. Provsedlarna producerades med samma teknik som senare skulle användas för eurosedlarna. Provsedlarna inkluderade alla säkerhetsdetaljer, men hade en annan utformning (utformningen av provsedlarna fastställdes slutgiltigt 1996 innan formgivningstävlingen hade avslutats). En arbetsgrupp upprättades på EMI, med experter från flera nationella centralbanker och tryckerier, för att förbereda det testmaterial som behövdes för tryckningen.

Sedelns dominerande färg var brun och den var ungefär så stor som 50-eurosedeln (140 x 77 mm). För att undvika förväxling med den slutliga utformningen valde man "00" som valörsiffra.

Huvudmotivet var ett porträtt som även fanns i vattenmärket. Två prototyper skapades. Den ena simulerade sedlarna med låg valör med en glänsande remsa och en hologramremsa, den andra hade ett hologrammärke med "TEST" på och innehöll färgskiftande tryckfärg i valörsiffran "00" på baksidan.

Tio tryckerier och åtta pappersbruk deltog i tillverkningen av provsedlar. För några av tryckerierna var det första gången de använde både färgskiftande tryckfärg med silk screen och hologram som applicerades på sedlarna med värme under tryck.

De visuella och maskinläsbara detaljerna på alla sedlarna kontrollerades noga på laboratorier. Bland annat skulle sedlarnas kemiska och fysiska motståndskraft mot nedsmutsning och vikning testas för att bestämma deras hållbarhet. Många testbuntar testades också i de nationella centralbankernas snabba sorteringsmaskiner. Maskinerna används på de nationella centralbankerna för att kontrollera om sedlar som kommer in från affärsbankerna är äkta och i så gott skick att de kan återanvändas samt om alla buntar består av rätt antal sedlar. Upp till 40 sedlar kan hanteras per sekund. För att undvika störningar under sorteringen testades maskinerna i förväg och sensorerna justerades för sedlarna.

Det visade sig vara färre skillnader mellan sedlar tillverkade på olika tryckerier än experterna hade väntat sig. Skillnader minimerades ytterligare genom att modifiera de tekniska specifikationerna och finjustera tryckeriernas utrustning.

Provsedlarna bedömdes av allmänheten också. Personer i flera europeiska länder tillfrågades om de kunde se någon skillnad mellan provsedlar från olika tryckerier. De uppfattade sedlarna som identiska.

När projektet med provsedlar hade avslutats visste varje tryckeri vad de kunde göra med befintlig utrustning och vad som behövde göras för att tillverka äkta eurosedlar. Sedlarnas preliminära allmänna specifikationer grundade sig på dessa erfarenheter och på de detaljerade uppgifterna om den slutliga utformningen, som nu hade valts. Den slutgiltiga versionen av de allmänna specifikationerna var på 80 sidor. Specifikationerna omarbetades flera gånger efter de två testserierna och modifierades något under den slutliga tillverkningen i full skala.

TILLVERKNING AV TRYCKPLÅTAR

I sedelbranschen relaterar termen originalframställning till att producera bilder av hög kvalitet och till att på grundval av designen utveckla produktionsformar, som t.ex. tryckplåtar och annan utrustning, för de olika stegen av tillverkningen. Reproteknikerna vid sedeltryckerierna skapade tryckplåtarna och produktionsformarna genom att följa de första allmänna specifikationerna för eurosedlarna. Specifikationerna täckte sedlarnas utformning och egenskaper samt säkerhetsdetaljernas utseende.

Provsedelprojektet ökade medvetenheten om vikten av klara och strikta procedurer för att skapa originalmaterialet och speciellt för att acceptera leveranser från olika leverantörer och utbyta godkänt originalmaterial (t.ex. tryckplåtar) tryckerier emellan. Det var en ny och utmanande arbetsmetod för de flesta tryckerier eftersom de tidigare bara hade producerat originalmaterial för nationellt bruk.

I februari 1998 godkände EMI-rådet de allmänna specifikationerna för eurosedlarna.

Originalmaterialet för tillverkning av den nya valutans sju valörer skulle på så sätt färdigställas inom sex månader. Det var en krävande tidtabell, inte bara på grund av den tekniska arbetsbördan utan också eftersom det var nödvändigt att samordna arbetet mellan tryckerier med olika kulturer och procedurer. Två olika tryckerier var ansvariga för de flesta valörerna, ett för framsidan och ett för baksidan.

Tio tryckerier kom överens om att samarbeta. Sedelutformningen överfördes till en masterserie med digitala filer, filmer och plåtar som skulle användas för att tillverka ett provtryck. Denna masterserie duplicerades för att tillverka tryckplåtarna för tillverkningsprocessen. Allt detta arbete samordnades förstås med formgivaren. Det var oväntat svårt att definiera standarder för utbyte av digital information för att skapa tryckplåtarna, främst eftersom de befintliga internationella standarderna inte täckte den precision som krävs för sedelbilder. Trots allt levererades alla dokument och allt material som överenskommits i tid i augusti 1998 och efter en noggrann kontroll godkändes valörerna till slut av ECB-rådet i mitten av december 1998. Då var allt klart för tillverkning av stora volymer.

NOLLPRODUKTIONSSERIEN

Den andra testserien var liten men sedlarnas utformning var slutgiltig och alla säkerhetsdetaljer uppfyllde de allmänna specifikationerna. Från september 1998 tillverkades alla sju valörer med standardutrustning på minst två tryckerier. Den sedel som förväntades användas mest, 20-eurosedeln, tillverkades på nio tryckerier.

Syftet med nollproduktionsserien var fyrfaldigt: att kontrollera att originalmaterialet överensstämde med de allmänna specifikationerna, att förbättra de allmänna specifikationerna, att upprätta gemensamma procedurer för acceptans och att bekräfta att kvalitetssäkringssystemet säkerställde homogenitet i produktionen.

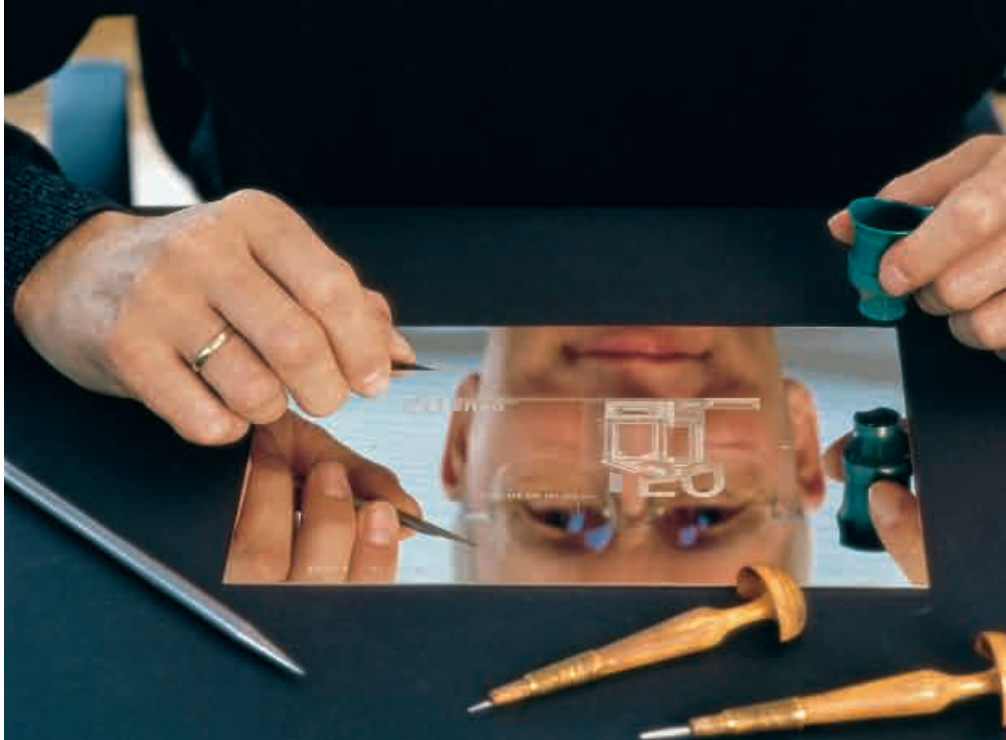
I december 1998 hade nollproduktionstillverkningen avslutats för de flesta valörerna. Under de tre följande månaderna utförde de deltagande nationella centralbankerna och ECB omfattande kontroller av sedlarna. De undersöktes med blotta ögat och med förstoringsglas för att se om de toleranser som definierats för varje del av sedeln var acceptabla. Sedlarna undersöktes också i laboratorier och testades i sorteringsmaskiner med hög hastighet.

Efter en omfattande acceptansprocedur på de olika tryckerierna skickades sedlarna (för säkerhets skull) till andra nationella centralbankers laboratorier och avdelningar för penninghantering. Elva laboratorier utvärderade egenskaperna hos 150 000 sedlar av varje valör från varje tryckeri.

Resultatet visade att i princip alla tryckerier kunde tillverka eurosedlar med samma standard. Vissa justeringar av specifikationerna måste göras av t.ex. toleranserna för både gömda och synliga säkerhetsdetaljer. Säkerhetstråden måste göras smalare för att pappersbruken säkert skulle kunna baka in den i papperet. Dessutom måste tillverkningsprocessen modifieras på vissa av de tryckerier som hade testats under verkliga förhållanden.

Referensark med sedlar av varje valör producerades och dessa satte sedan standarderna för den senare storskaliga produktionen. En katalog med godkända och icke godkända sedlar (exempel på defekta sedlar och gränsfall) med deras speciella egenskaper skapades som referens på tryckerierna.

Innan den storskaliga produktionen startade 1999 blev de allmänna specifikationerna "tekniska specifikationer" för de sju valörerna, var och en ett dokument på 200 sidor med data, diagram och ritningar, inklusive referenssedlar och kemiska och fysiska tester som skulle mäta sedlarnas motståndskraft mot t.ex. solljus och tvättmedel såväl som rivning, vikning, hopskrynkling osv.

Handgraving av masterkoppartrycksplåten
Sedeltillverkning kombinerar hantverksskicklighet
med högteknologiska produktionsmetoder.

Provsedlar som visar eurosedlarnas säkerhetsdetaljer.

Slutinspektion av sedelark i Grekland.

ETT KVALITETSSÄKRINGSSYSTEM UTARBETAS

Ett annat mål med nollproduktionsserien var att fastställa det gemensamma kvalitetssäkrings-systemet. Detta berodde på att produktionen av eurosedlar var mer krävande än för någon nationell valuta på grund av det stora antalet tryckerier, de många råvaruleverantörerna, samt tryckeriernas olika utrustning, teknik och processer.

I nästa steg skulle produktionskvaliteten bestämmas och det innebar att kvalitetskontroller för acceptans för eurosedlarna måste definieras, dvs. detaljerade procedurer för övervakning av tillverkningen på tryckerierna. Dessa procedurer tillämpades på alla tryckerier och baserades på internationella kvalitetssäkringsstandarder och för statistisk kontroll av buntar. På det sättet kunde de sedlar som inte uppfyllde specifikationerna för varje parameter identifieras.

Kvalitetssäkringssystemet dokumenterades sedan detaljerat baserat på ISO-standarder (internationella standardiseringsorganisationen). Alla tillverkare skulle utarbeta sina egna kvalitetsmanualer så att de uppfyllde grundkraven. Kvalitetsmanualerna täckte inte bara slutprodukterna utan även acceptansprocedurerna på varje tillverkningsstadium. En rapporteringsstruktur för statistisk kontroll upprättades mellan tryckerierna, de nationella centralbankerna och ECB.

För att de olika stegen i tillverkningen skulle vara konsekventa bedömde ECB visuellt de första arken, s.k. kontrollark, vid starten av tryckningen av varje valör och på varje tryckeri, jämförde dem med referenssedelarken och godkände dem sedan. När produktionsstandarden var godkänd fattades beslutet om att allt var klart för tryckning av sedlarna. Samma procedur följs vid den nuvarande tillverkningen.

RÄTTS- OCH SÄKERHETSRELATERADE FRÅGOR SOM RÖR LEVERANTÖRERNA

Omkring 40 företag var engagerade i sedelproduktionen, däribland leverantörer av vissa råvaror med höga säkerhetskrav, t.ex. sedelpapper, speciella tryckfärger samt hologram. Hänsyn togs också till frågor om bl.a. patent och monopolistiska leveranser.

Före starten av sedeltillverkningen undertecknades kontrakt för att säkerställa att tryckerierna kunde använda råvaror utan att inkräkta på existerande patenträtter. Kontraktsarrangemangen garanterade också oavbruten leverans. Om en enda leverantör levererade en viss del fastställdes beredskapsarrangemang som garanterade leverans och ett pristak.

ECB ingick avtal om licenser och leveranser med företagen. De nationella centralbankerna baserade sina individuella leveranskontrakt på dessa ramavtal.

Allteftersom utformningen av eurosedlar fortskred och säkerhetsdetaljerna valdes måste praktiska åtgärder beaktas för att skydda den detaljerade informationen om utformningen från att avslöjas i förtid och för att förhindra att säkerhetsdetaljerna skulle gå förlorade, eller stjälas. Information om förlust eller stöld av säkerhetsdetaljerna skulle ge brottslingar möjlighet att tillverka falska eurosedlar innan allmänheten hade hunnit vänja sig vid dem och på så sätt underminera förtroendet för den nya valutan.

Man vidtog praktiska säkerhetsåtgärder för att skydda både informationen och säkerhetsdetaljerna under utveckling, produktion och transport. Dessa åtgärder grundades på den bästa praxis för säkerhet som de nationella centralbankerna använde för att skydda sina egna valutor. Vid valet av åtgärder måste man ta hänsyn till de risker som uppstår i varje land som resultat av införandet av den gemensamma valutan. Brottslingar liksom euron erkänner inte nationsgränser.

Ett system med inspektioner utvecklades för att säkerställa att alla tillverkare av säkerhetsdetaljerna tillämpade säkerhetsåtgärder och interna processkontroller som överensstämde med dessa säkerhetskrav. Inspektionerna gjordes, och görs fortfarande, regelbundet för att se till att säkerhetsåtgärderna håller samma takt som den förändrade riskbilden.

© Deutsche Bundesbank

Papperet som eurosedlarna tillverkas av görs av bomullsavfall från textilindustrin.

PAPPERSTILLVERKNING

Eurosedlar tillverkas av bomullsfibrer av mycket hög kvalitet. Det gör papperet starkare och tål mer fysisk och mekanisk förslitning än produkter av vanligt papper. Detta är viktigt med tanke på att sedlar byter hand många gånger och inte alltid behandlas varsamt.

Det första steget i tillverkning av sedelpapper är blekning av bomullsfibrerna med kaustiksoda och väteperoxid i vatten under högt tryck och hög värme. Klor används inte av miljöskäl. När fibrerna blekts tillsätts färger till fibermassan för att få fram den nyans som just det papperet ska ha.

Andra steget är att raffinera fibrerna, vilket innebär att bomullsfibrerna skärs och mals för att förbättra papperets slutliga mekaniska och fysiska egenskaper. I sedelpapper behövs fibrer av olika längd eftersom olika fibrer har olika egenskaper. Mycket korta fibrer ger papper med hög bulk och opacitet och ett klart vattenmärke men med svaga mekaniska egenskaper. Mycket långa fibrer ger ett extremt starkt papper, men med mycket dålig opacitet och vattenmärkeskvalité.

Det tredje steget i processen är på pappersmaskinen. Sedelpappersmaskiner skiljer sig mycket från maskiner för tillverkning av standardpapper, eftersom en unik rundviracylinder används. Där matas den "raffinerade" massan in i ett tråg med en delvis nedsänkt vattenmärkescyylinder. Cylindern roterar kontinuerligt och en fibermatta formas på ytan som en avlagring av massan då vattnet filtreras genom viracylindern. Fibermattan överförs sedan till pappersmaskinens huvuddel. Fibermattan består av en pappersbana som lämnar cylindern och utgörs av ungefär 5 % fasta ämnen (fibrer och tillsatser) i 95 % vatten. Pappersbanan våtpressas sedan, torkas, limmas med kemiskt lim, genomgår en sluttorkning och pressning. Det färdiga papperet, som innehåller 5 % vatten och 95 % fasta ämnen, rullas sedan upp på rullar som kan väga upp till 2,5 ton var. Under tillverkningsprocessen tillsätts olika kemiska tillsatser till papperssubstratet för att uppfylla de höga fysiska och kemiska kraven för sedlarna.

Sista steget i processen är att skära pappersrullarna till ark för tryckning. Arken för eurosedlar packas i

“ris” (buntar med 500) i den storlek som tryckeriet vill ha. Det ryms 24 till 60 sedlar på varje ark. Eftersom papperet väger 85 gram per kvadratmeter varierar vikten på ett ris mellan 10 och 20 kg, beroende på storlek.

Under tillverkningen genomförs kontroller av högsta standard av både produkter och processer eftersom sedelpapper är mycket sofistikerat. Den senaste datorstödda tillverkningen och de datorbaserade inspektionssystemen används för att säkerställa att dessa kvalitetsstandarder följs.

Den andra huvudegenskapen, när det gäller papper för eurosedlar, är säkerhet. Vattenmärken, säkerhetsfibrer, säkerhetsstrådar och speciella tryckfärger är några av säkerhetsdetaljerna i sedelpapperet. På detta sätt blir sedelpapperet svårt att förfälska. Vattenmärken kan ses som skuggiga bilder i papperet när man håller en sedel mot ljuset. Rundviracylinderns raster som används för att skilja fibrerna från massan, har bilder präglade i ett regelbundet mönster som skapar variationer i fibermattans tjocklek. Mönstret i fibermattan omvandlas till ett tredimensionellt mönster när papperet torkar.

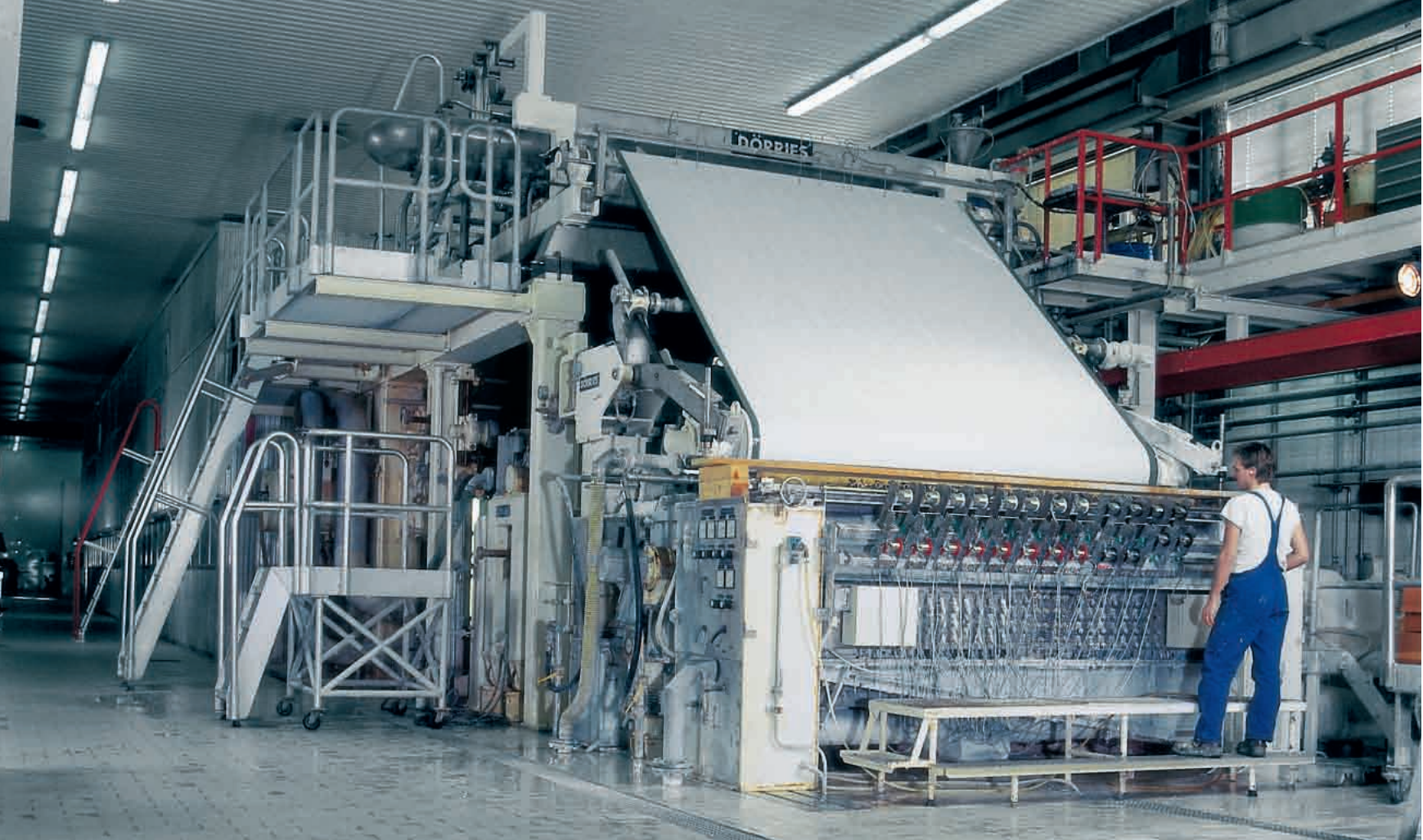
Eurosedlarna har två olika typer av vattenmärken som allmänheten kan känna igen. Det första visar sedelns huvudmotiv i en tredimensionell bild i

Bomullsfibrer efter blekningen.

flera nyanser. Precis därunder visar det andra vattenmärket sedelns valör. Den syns i skarpa siffror när sedeln hålls mot ljuset. Tillverkningen av vattenmärket är en konstnärlig process som har utvecklats med hjälp av datorstödd design och tillverkning.

Två andra säkerhetsdetaljer som ofta används på sedelpapper för de lägre valörerna och utgör en del av papperstillverkningen är hologramremsan och den glänsande remsan på baksidan. Processen att applicera dessa säkerhetsdetaljer är inte typiska för papperstillverkning, men eftersom det är effektivare att göra det i en rulle-till-rulle-maskin, innan rullarna skärs till ark, utför papperstillverkarna oftast detta. Hologrammet appliceras på papperet under värme och tryck, medan den glänsande remsan vanligen trycks med silk screen.

© Deutsche Bundesbank

Rundviramaskin som producerar en pappersbana.

TRYCKNING

Eurosedlar tillverkas med hjälp av fyra trycktekniker: offset, koppartryck, silk screen och boktryck. Olika sorters plåtar eller formar och speciella tryckfärger används.

Tryckning av sedlar med hög valör börjar vanligen med offsettryck som ger mönstret för sedeln grafiska bakgrund. Offset är en indirekt tryckteknik eftersom färgerna inte trycks direkt från plåten på papperet. De överförs först från fyra tryckplåtar (fastspända på en vals) till en gummiduk. Därifrån överförs färgerna till papperet. Offsetmaskinernas speciella konfiguration för tryckning av eurosedlar innebär att sedelnas fram- och baksida trycks samtidigt. Detta ger exakt tillpassning av bilderna på fram- och baksidan och kan kontrolleras genom att man tittar på genomsiktsskivan (de ofullständiga

tecknen som tryckts i övre hörnet på båda sidor av sedeln passar perfekt i varandra och bildar valören, som man kan se om man håller sedeln mot ljuset).

Koppartryck ger sedlarna deras speciella känsla. Man kan känna ECB:s initialer i de fem olika varianterna, värdesiffrorna och fönstren och portarna med ett finger. Dessa delar av bilden graveras på koppartrycksplåten. Av en originalplåt, oftast gjord av koppar, görs tryckplåtarna med hjälp av galvanisering. Färgen som appliceras på tryckplåten fyller de graverade områdena och ytan (områden utan bilder) torkas ren av en rulle som rullar i motsatt riktning. Den rullen rengörs med lösningsmedel och ett schaber. Plåten fästs på tryckvalsen och färgen överförs till papperet. I den här processen pressas papperet ihop i de färgfyllda

Rundvira för tillverkning av papper till 5-eurosedlar visar reliefbilderna för vattenmärkena.

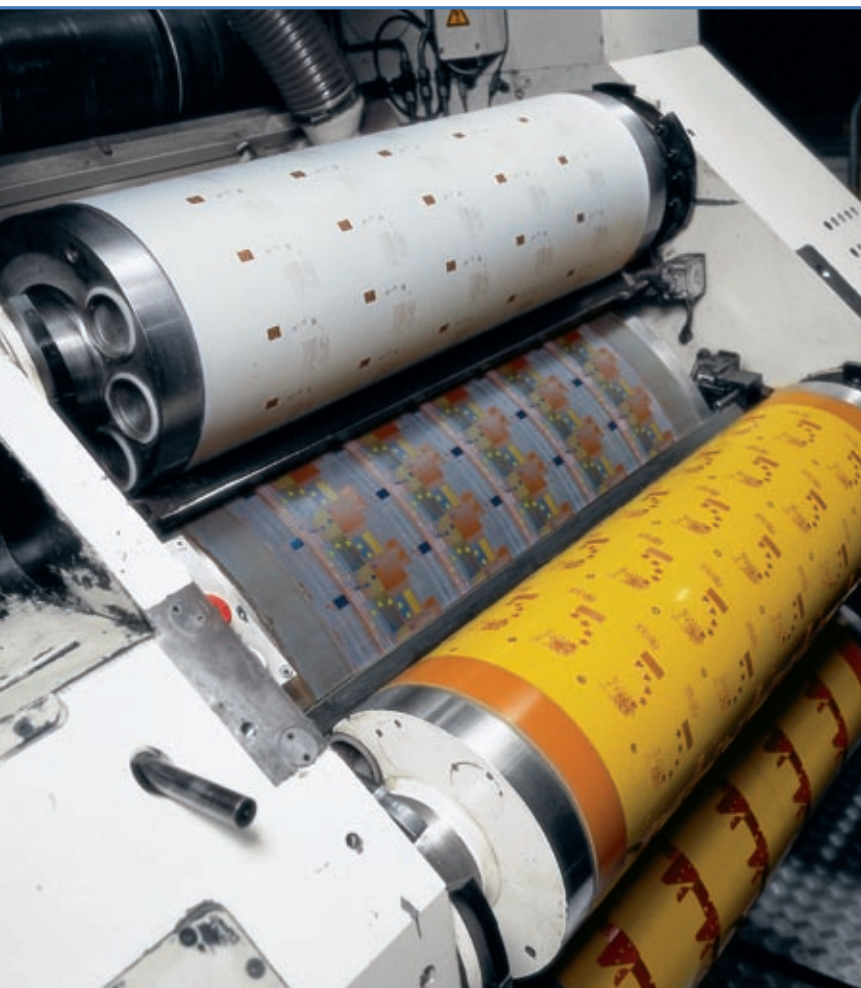

fördjupningarna vilket leder till att papperet präglas och färgreliefen på sedeln skapas. För att få fram den önskade reliefen behövs mycket högt tryck, ungefär 30 ton.

Efter tryckning med koppartrycksmetoden läggs en annan säkerhetsdetalj till på baksidan: den färgskiftande tryckfärgen som visar valörsiffran på de höga valörerna (för de lägre valörerna appliceras den glänsande remsan med hjälp av samma tryckteknik på pappersbruket). Båda dessa färger appliceras med silk screentryck, som ger de tjocka färgskikten som behövs för att få fram säkerhetsdetaljernas optiska effekter. Hologrammärket appliceras på papperet under värme och tryck. En liknande process används för att applicera en löpande hologramremsa på de lägre valörerna. För den processen används maskiner som kan bearbeta 8 000 ark i timmen.

Arken numreras sedan med boktryck. De matas in i en numreringspress där sedlarna numreras på baksidan av två olika enheter. Efter numreringen skärs arken automatiskt till sedlar och paketeras. Arken skärs på längden och bredden och paketeras i buntar på 100 sedlar som binds ihop och staplas i buntar av tio paket. Buntarna vakuumförpackas sedan i genomskinlig plast.

Arkens och tryckets kvalitet kontrolleras vid olika steg av produktionen. Dessa kontroller utförs dels vid produktionslinjen, dels vid något annat tillfälle och ibland görs stickprov eller en 100 %-ig kontroll, beroende på vilka parametrar som ska kontrolleras. Tryckerierna har t.ex. introducerat en automatisk slutlig kvalitetskontroll av sedlarna med hjälp av maskiner med hög hastighet. Den sker i slutet av tillverkningsprocessen. Felaktiga sedlar tas automatiskt bort och förstörs därefter eller rivs omedelbart sönder i maskinen.

Valsar för tryckning av 50-eurosedlar och en gummimatta i en offsetmaskin.

Vals för tryckning av 50-eurosedlar i en koppartrycksmaskin.

En maskin för silk screen för applicering av den färgskiftande tryckfärgen på 50-eurosedlar.

Numreringspress. Varje sedel har ett eget serienummer.

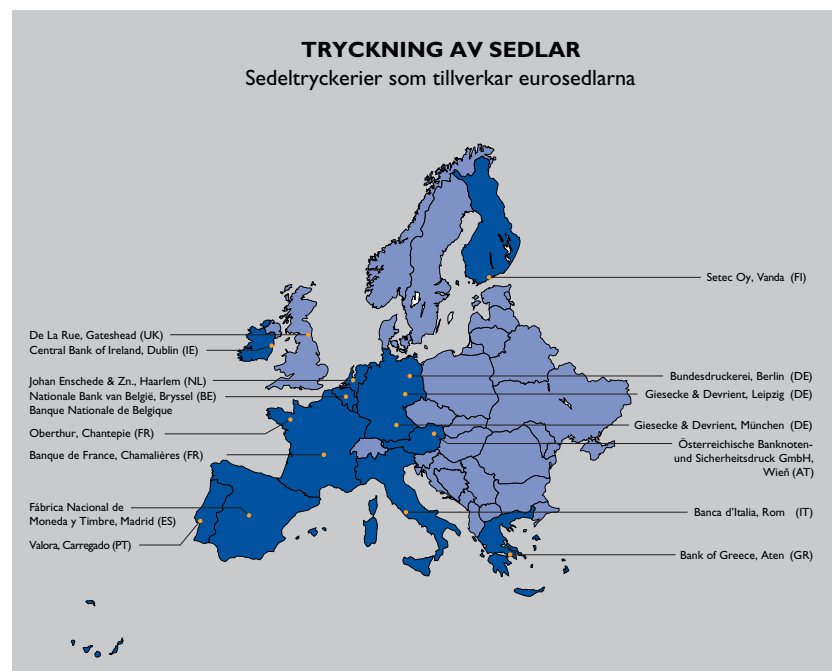
HUR DEN STORSKALIGA PRODUKTIONEN AV EUROSEDLAR HANTERADES

EMI-rådet beslutade 1996 att alla sedeltryckerier i Europeiska unionen som tillverkade nationella sedlar skulle delta i tillverkningen av det första lagret av eurosedlar, eftersom enorma mängder måste produceras på kort tid. Tillräckligt stora lager eurosedlar måste finnas på 500 nationella centralbankskontor flera månader innan eurokontanterna infördes den 1 januari 2002, så att de kunde levereras till affärsbankerna i god tid. Man övervägde två olika produktionsscenarier:

- Varje nationell centralbank skulle ansvara för produktionen av det inhemska behovet av eurosedlar. Alla valörer skulle alltså produceras av varje nationell centralbank.
- Varje nationell centralbank skulle producera ett begränsat antal valörer, men tillräckligt för att tillgodose behovet i hela euroområdet.

Det senare alternativet skulle vara mer effektivt. Om t.ex. alla 50-eurosedlar skulle tillverkas av fyra tryckerier i stället för av femton skulle sedlarna bli mer enhetliga och mindre samordning behövas. Effektivitetsvinsterna måste dock vägas mot arbetet och kostnaden för distributionen av det enorma antalet sedlar som behövdes för lanseringen.

En svårighet med det andra alternativet var att det inte kunde upprättas innan det var känt vilka

Karta över sedeltryckerier där det ursprungliga lagret trycktes.

länder som skulle anta euron. Men tryckerierna måste beställa en del utrustning innan det beslutet togs. Som tur var visade provsedelprojektet och nollproduktionsserien att det inte fanns några särskilda tekniska skäl för att koncentrera produktionen av olika sedelvalörer till olika centralbanker. Därför beslutades det att varje centralbank skulle trycka alla sedelvalörer i det första skedet.

Naturligtvis kunde de nationella centralbankerna ingå bilaterala poolningsavtal. Det var speciellt användbart för tillverkning av små mängder sedlar med hög valör dvs. 200 euro och 500 euro. Särskilt för mindre länder var det mer effektivt att inte producera dessa valörer utan beställa dem från ett land med större produktionsvolym och dra nytta av skalekonomier.

Offsetmaskin.

Även om ECB hade ansvar för samordningen av hela projektet, skulle alla nationella centralbanker stå för beställning av sina sedlar från ett utvalt tryckeri. Det fanns alltså ingen centralt organiserad produktion. Däremot fanns det till slut inte mindre än 70 kombinationer av centralbanker, tryckerier och valörer för sedeltillverkningen 2001.

Storskalig produktion av sedelpapperet startade i början av 1999 och tryckningen inleddes på sommaren i Belgien, Tyskland, Spanien, Frankrike, Italien och Nederländerna. Under de följande månaderna följde andra tryckerier. Tryckerierna som var först med tillverkningen av varje valör producerade "referenssedlarna". Då de hade godkänts av ECB skulle alla tryckerier tillverka sedlar med samma standard. Några tryckerier tillverkade fortfarande nationella sedlar och inledde produktionen av eurosedlar senare. Grekland började tryckningen i slutet av 2000 eftersom landet inte blev medlem i euroområdet förrän 2001.

Mot slutet av tillverkningen av eurosedlarna behövdes totalt en produktionskapacitet på en miljard sedlar i månaden för lanseringen, vilket var lika med 33 miljoner om dagen, 1 400 000 i timmen, 23 000 i minuten eller ungefär 400 i sekunden. På en del tryckerier jobbade man i treskift, dygnet runt, även på helgdagar. Totalt tillverkade 15 tryckerier eurosedlar inför lanseringen. Tre fanns i Tyskland, två i Frankrike och ett i vart och ett av de övriga euroländerna utom Luxemburg. Ett var i Storbritannien, dvs. utanför euroområdet.

OBSERVERA

De sju eurosedlarna samt råmaterialet från samtliga källor har testats i enlighet med stränga europeiska bestämmelser för hälsa och säkerhet. Testerna, som baserades på ISO-standarden 10993 utfördes av det nederländska forskningsinstitutet TNO (Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek). De bekräftade att eurosedlarna inte orsakar några hälsoproblem vid normal användning.

€-day

KAPITEL 4

ÖVERGÅNG

€-dagen på Banque centrale du Luxembourg.

UPPSKATTNING AV HUR MÅNGA SEDLAR SOM MÅSTE TRYCKAS

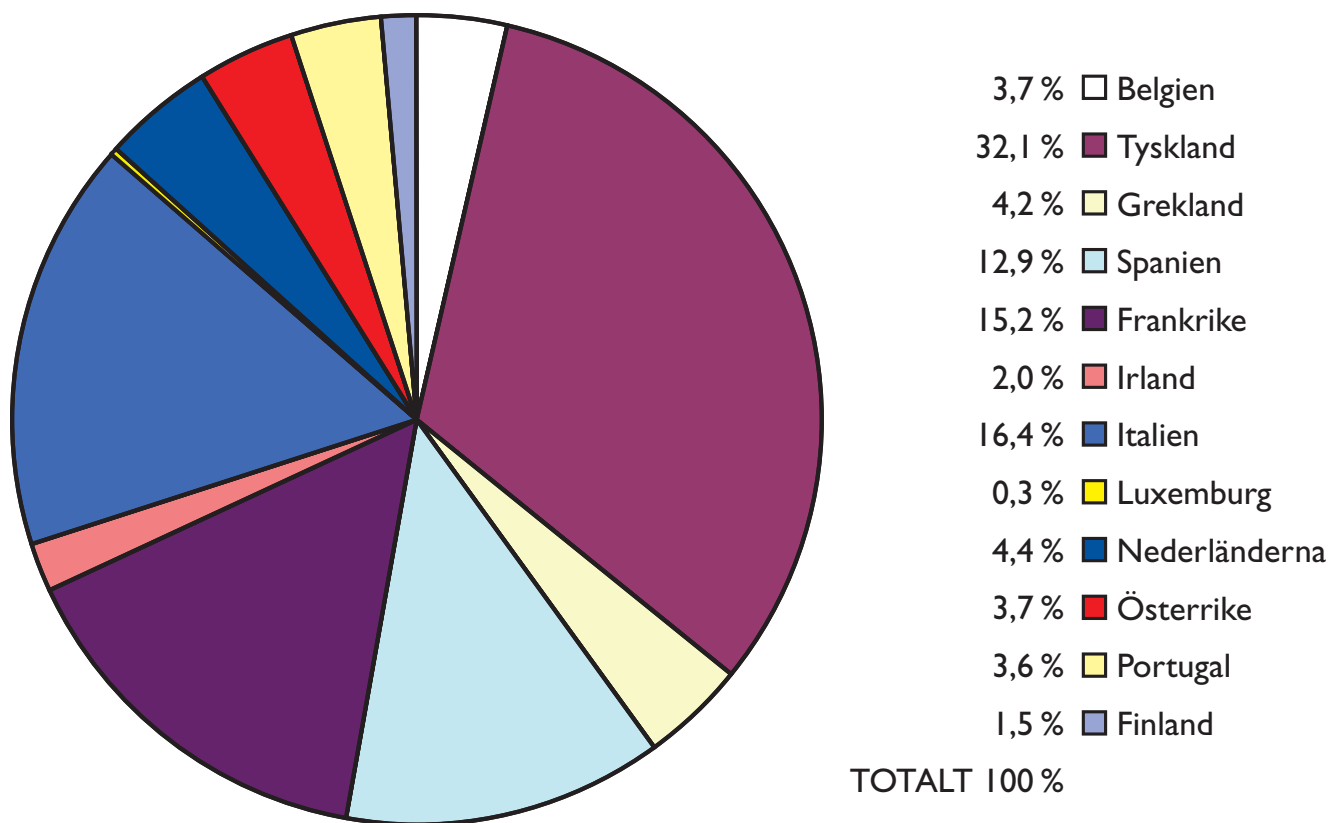
De nationella centralbankerna gjorde en uppskattning av hur många eurosedlar de skulle behöva inför lanseringen och resten av 2002. De första bedömningarna av det förväntade behovet gjordes 1998. Bedömningarna uppdaterades dock årligen och de planerade produktionsvolymerna justerades därefter. De sista månaderna före övergången beställde affärsbankerna fler sedlar med låg valör än väntat och då måste deras behov tillgodoses.

Den första serien som tillverkades var för lager inför lanseringen. De skulle ersätta de nationella sedlarna som var i omlopp innan eurosedlarna introducerades. Dessutom tillverkades logistiska lager som skulle garantera kontinuerlig leverans av sedlar under året. De nationella centralbankerna hade svårigheter med att beräkna behovet av de olika valörerna, eftersom de nationella sedlarna hade värden som skilde sig från eurons. De troliga effekterna av att ersätta några nationella valörer med euromynt och att introducera eurosedlar med höga valörer måste utvärderas noga.

Slutligen måste man ta hänsyn till efterfrågan från länder utanför euroområdet. Speciellt tyska marksedlar användes utanför Tyskland, särskilt i Central- och Östeuropa. Man uppskattade att omkring var tredje D-marksedel (lika med 32-45 miljarder euro) användes utanför Tyskland. Det var omöjligt att veta hur mycket av denna summa som skulle komma att växlas in i euro och i vilken utsträckning andra euroområdesländer som gränsade till Östeuropa skulle växla in dessa sedlar.

Volymen på den första tillverkningsserien sattes 2001 till 14,9 miljarder sedlar (till ett värde av 633 miljarder euro). Av dem skulle nio till tio miljarder sedlar utgöra lagren för lanseringen som skulle ersätta de nationella sedlarna i omlopp och omkring fem miljarder sedlar skulle utgöra logistiska lager. Beräkningen av hur stora lagren inför lanseringen skulle vara beräknades utifrån mängden nationella sedlar i omlopp (11,7 miljarder vid slutet av 2000), men det visade sig att färre sedlar faktiskt behövdes. Ett år efter införandet var 8,2 miljarder eurosedlar i omlopp. Vid slutet av 2006 hade mängden ökat till 11,3 miljarder.

ECB-rådet beslutade i början av 2001 att förutom lagren för lansering och de logistiska lagren skulle ett centralt reservlager med eurosedlar upprättas. Det skulle vara en reserv om det skulle uppstå problem med tillverkningen, kvantitets- eller kvalitetsbrister eller uppgångar i efterfrågan för vissa valörer. Den centrala lagerreserven bestod av 1,9 miljarder sedlar (i de valörer som används mest, speciellt 5, 10, 20, 50 och 100 euro) och tillverkades i huvudsak av ett konsortium av europeiska tryckerier som fortfarande hade extrakapacitet. ECB lämnade en beställning och köpte sedlarna. De nationella centralbanker som behövde sedlar från det centrala lagret fick köpa dem av ECB. Omkring 30 % av lagret användes före och under övergången. Resten överfördes till Eurosystemets strategiska lager.

Inledande produktion med varje nationella centralbanks andel.

Sedlar förpackade i plast på ett lager på Banco de España i Madrid.

UTELÖPANDE SEDLAR OCH SEDELLAGER

Sedlar (och mynt) är “i omlopp” när de har givits ut av en nationell centralbank, vanligen till affärsbanker. Antalet sedlar i omlopp minskar när sedlarna skickas tillbaka till den nationella centralbanken. “Sedlar i omlopp” innebär utgivna sedlar minus återsända sedlar. Sedlar anses också vara i omlopp om de inte används för betalningar men lagras i banker eller sparbössor.

De nationella centralbankerna lagrar nya och begagnade sedlar. Använda sedlar kan återutges när de har brukbarhetskontrollerats, dvs. att de är felfria och äkta. Obrukbara sedlar makuleras och förfalskningar rapporteras till polisen. Eurosystemet håller två sorters sedellager: logistiska och strategiska.

Logistiska lager är de nationella centralbankernas lager som används vid normal efterfrågan på sedlar, även säsongtoppar.

Logistiska lager hålls för att:

- ersätta skadade sedlar som varit i omlopp,
- möta en väntad ökning i mängden utelöpande sedlar,
- möta säsongsvariationer i efterfrågan
- optimera transporten av sedlar mellan de nationella centralbankernas olika kontor.

Ju större nätverk en nationell centralbank har, desto fler lager krävs, eftersom varje kontor måste kunna tillgodose en efterfrågan på alla valörer när som helst.

Ibland kan det uppstå obalanser (överskott eller brist) i en nationell centralbanks logistiska lager när folk reser från ett euroland till ett annat med eurosedlar. Om en nationell centralbank skulle få brist på en viss valör får den utnyttja Eurosystemets strategiska lager om andra nationella centralbankers logistiska lager inte räcker.

Beväpnad eskort för eurokontanter vid
sedeltryckeriet i Carregado, Portugal.

LAGERHANTERINGSSYSTEM INFÖR ÖVERGÅNGEN

Efter den reguljära översynen av de nationella centralbankernas planer för sedelproduktionen och upprättandet av den centrala lagerreserven förutsatte man att Eurosystemet hade tillräckliga lager av eurosedlar inför valutaövergången. På grund av de mycket stora volymer sedlar med låg valör som levererades till affärsbankerna blev det, under månaderna just före lanseringen, osäkert om de enskilda nationella centralbankerna skulle ha tillräckliga reserver för att tillgodose efterfrågan i början av 2002. Detta gällde särskilt 5-eurosedlarna. Därför upprättade Eurosystemet ett lagerhanteringssystem för att minimera risken för regionala brister.

Systemet lät nationella centralbanker som hade akut brist på sedlar snabbt få tillgång till den centrala lagerreserven. Dessutom hade alla nationella centralbanker förbundit sig att hjälpa varandra genom att göra eventuella överskott tillgängliga. Om en nationell centralbank skulle få brist på sedlar skulle den i första hand utnyttja den centrala lagerreserven. Om denna inte kunde klara att uppfylla begäran skulle de övriga nationella centralbankerna vara redo att göra snabba överföringar av överskott från sina

logistiska lager. I december 2001 uppdaterade de nationella centralbankerna därför sina prognoser om de största mängderna som skulle behövas fram till slutet av februari 2002 och gav också ECB detaljerade uppgifter om vilka lagernivåer med sedlar de skulle behöva för att säkerställa en smidig sedeltillförsel. Den informationen, tillsammans med dagliga uppdateringar om antalet sedlar som sattes i omlopp från den 1 januari 2002 gjorde det möjligt för ECB att följa behovet av, och tillgången på, eurosedlar under de kritiska dagarna vid övergången.

Mellan november 2001 och januari 2002 begärde några nationella centralbanker mer än 500 miljoner 5- och 10-eurosedlar från den centrala lagerreserven. Huvuddelen av dessa sedlar sattes inte i omlopp under övergångsperioden, eftersom de som tidigare hade levererats till bankerna visade sig täcka de flesta behoven. Under de första veckorna i januari 2002 gjorde bankerna inga större uttag från de nationella centralbankerna. Lagerhanteringssystemet hjälpte dock till att förhindra störningar och ledde till ett permanent lagerhanteringssystem efter kontantövergången.

Leverans av eurokontanter till en stormarknad i Österrike i slutet av 2001.

TIDIG DISTRIBUTION AV SEDLAR OCH MYNT

Under de sista fyra månaderna 2001, medan de nationella valutorna fortfarande cirkulerade, byggde företag i hela euroområdet, särskilt banker och affärer, upp lager med eurosedlar och mynt i två steg, genom förhandstilldelning och vidare tilldelning. I det första steget levererade de nationella centralbankerna sedlar och mynt till affärsbankerna som i sin tur distribuerade den nya valutan till affärer, bankfilialer osv. De nya kontanterna var inte ännu laglig valuta och fick inte cirkulera. Men förhandstilldelning och vidare tilldelning säkerställde att sedlar och mynt var tillgängliga överallt i god tid före den 1 januari 2002 och att värdetransportföretagen kunde använda sina 7 600 fordon mer effektivt och förhindra flaskhalsar i kontanttillförseln mot slutet av 2001. Det fanns andra som också kunde dra nytta av den tidiga distributionen av kontanter, bl.a.:

- banker som fyllde sina 200 000 bankomater med eurosedlar
- detaljhandlare förberedde sina kassaapparater
- banker och varuautomatföretag började fylla sina maskiner med euro.

Brist på sedlar och mynt i början av 2002 skulle inte bara ha varit dålig PR för den nya valutan utan också ha förlängt perioden med både nationella valutor och eurokontanter i omlopp. Perioden hade begränsats till åtta veckor. Bara tillräckligt stora och välplanerade leveranser skulle kunna säkerställa en smidig övergång och på så sätt upprätthålla och förbättra allmänhetens och finansmarknadernas förtroende för den nya valutan. Vid slutet av 2001 hade nästan 80 % av det inledande behovet av sedlar och 97 % av det totala behovet av mynt (inklusive startpaket för allmänheten) levererats.

På grund av de olika förhållandena i olika euroländer, landets storlek, ekonomi, infrastrukturen för kontantleveranser och den nationella övergångsplanen, började de olika nationella centralbankerna med förhandstilldelning och vidare tilldelning vid olika tidpunkter.

Den längsta perioden var fyra månader, dvs. med start den 1 september 2001. En tidigare start var inte motiverad av logistiska skäl och skulle ha

Kund som köper ett startpaket
med euromynt på en bank i Paris.

ökat både säkerhetsriskerna och risken för alltför tidig cirkulering av eurokontanter. Ofta skilde sig tidsplanen för leveranser av sedlar från den för mynt. I allmänhet levererades mynt tidigare eftersom den logistiska bördan för transport av mynt var större än den för transport av sedlar och eftersom värdet och därmed även säkerhetsrisken var lägre.

Banker och detaljhandlare som fick kontanter var rättsligt och kontraktsmässigt bundna av den levererande nationella centralbanken att inte lämna dem vidare till konsumenter före den 1 januari 2002. Tidig cirkulering av eurosedlar och mynt skulle ha stört planerna och skapat förvirring. Bankerna måste ta ut försäkringar för att täcka risken för destruktion, stöld eller rån samt för att allmänheten skulle få tillgång till de tilldelade kontanterna alltför tidigt. Eurosedlar som hade levererats till bankerna var centralbankens egendom fram till kl. 00.00 den 1 januari 2002 i varje land. Alternativt måste de förhandstilldelade eurosedlarna tackas av säkerheter om arrangemangen för bevarandet

av ägandet inte var möjliga eller om detta kunde hävdas under nationell lagstiftning.

I motsats till banker, affärer och andra organisationer fick inte allmänheten tillgång till kontanter i euro före lanseringen, med ett viktigt undantag: de kunde köpa startpaket under senare delen av december 2001, antingen från banker eller direkt från de nationella centralbankerna. Startpaketen innehöll små belopp på mellan 3,88 euro (lika med 23 finska mark) till 15,25 euro (lika med 100 franska franc). Idén var att allmänheten skulle lära känna mynten och övergången skulle bli enklare. Folk förväntades använda euromynten för betalningar de första dagarna 2002 för att ge detaljhandlarna mer växelpengar.

Hög säkerhet för en last med euro från en filial till Banca d'Italia nära Rom.

I de nationella centralbankernas informationskampanjer uppmanades allmänheten att använda startpaketen hellre än att spara dem, men naturligtvis ville många människor behålla dem som ett minne av den historiska händelsen och var ovilliga att spendera dem. Paketen producerades bara i små mängder och i några länder såldes de slut på 48 timmar.

Men hur kunde bankerna vara villiga att bygga upp stora lager eurokontanter lång tid före lanseringen? Man får ingen ränta på kontanter och de skapar likviditetskostnader för bankerna. Dessa extrakostnader måste neutraliseras. För att uppmuntra bankerna till att acceptera tidiga leveranser av sedlar och mynt kom man överens om en modell för debitering. Den skulle

- återspegla bankernas extra kontantinnehav i euro
- vara enkel att implementera
- inte störa bankernas förhållande till sina kunder.

Enligt den "linjära debiteringsmodellen" debiterades inte kontanter till respektive bank genast, utan en tredjedel debiterades till nominellt värde den 2, 23, respektive den 30 januari 2002.

Dessa datum överensstämde med datumen för de huvudsakliga refinansieringstransaktionerna, genom vilka ECB tillhandahöll likviditet till affärsbankerna i början av 2002. I ECB-rådet kom man överens om att denna debiteringsmodell skulle vara det enda instrumentet på Eurosystemnivå som skulle neutralisera de kostnader som uppstod för dem som var engagerade i kontantövergången. På nationell nivå var det dock möjligt att göra begränsade och specifika undantag såvida dessa åtgärder förenklade kontantövergången. En del nationella centralbanker erbjöd t.ex. ekonomiska incitament till banker som accepterade tidiga leveranser av sedlar med låg valör eller som sände tillbaka den nationella valutan tidigt.

Eftersom ett betydande antal sedlar utgivna av de nationella centralbankerna cirkulerade utanför euroområdet gjordes tidiga leveranser av kontanter till dessa områden också. De var dock av mer begränsad omfattning. En ECB-riktlinje styrde distributionen av kontanter till affärsbanker utanför euroområdet från banker i euroområdet fr.o.m. den 1 december 2001. Bankerna tilläts distribuera eurosedlar till sina filialer och huvudkontor utanför euroområdet. Bankerna kunde också

Beväpnade vakter skyddar en lastbil med eurosedlar när den kör av en färja i Grekland.

vidarebefordra kontanter till sina dotterbolag och till andra banker med huvudkontor eller filialer utanför euroområdet.

En senare ECB-riktlinje ökade möjligheterna till tidiga leveranser av eurosedlar utanför euroområdet. Banker utanför euroområdet som var specialiserade på stora mängder sedlar kunde få kontanter av de nationella centralbankerna och vidarebefordra dem till sina kunder utanför euroområdet. Dessutom kunde nationella centralbanker utanför euroområdet få eurosedlar och leverera dem till banker i sin jurisdiktion. Däremot var det inte tillåtet att vidarebefordra kontanter till t.ex. detaljhandlare utanför euroområdet.

Leveranser av eurosedlar utanför euroområdet tilläts inte förrän den 1 december 2001. Värdemässigt levererades 4,1 miljarder euro till specialiserade kreditinstitut och nationella centralbanker utanför euroområdet. Tysklands Bundesbank hade ansvar för 78 % av fördelningen och den franska centralbanken för 12 %. Östeuropa och västra Balkan och Turkiet (där parallell cirkulation av tyska mark var tämligen stor) fick mer än hälften av alla sedlar som levererades utanför euroområdet.

Stora mängder överfördes också till Nordafrika och till internationella banker inriktade på stora företagskunder i t.ex. Schweiz och Storbritannien.

FÖRHANDSTILLDELNING OCH VIDARETILLDELNING

Förhandstilldelningen innebar den fysiska leveransen av eurosedlar och mynt från nationella centralbanker eller deras representanter (värdetransportföretag) mellan den 1 september och 31 december 2001. Förhandstilldelade sedlar och mynt vidaretilldelades fr.o.m. den 1 september 2001 till andra, som affärer, restauranger, liksom även tillverkare och operatörer av varuautomater. Hur förhandstilldelning och vidaretilldelning skulle ske, samt debiteringsmodellen för de förhandstilldelade och vidaretilldelade beloppen, styrdes av ECB-riktlinjer.

FÖRENKLING AV KONTANTÖVERGÅNGEN FÖR DETALJHANDLARE

Många detaljhandlare var oroliga för att de skulle behöva hålla stora mängder mynt de första dagarna 2002 med tanke på att affärer skulle vara den viktigaste distributionskanalen för de nya mynten (medan sedlar skulle distribueras via bankomater). Det var meningen att startpaketen skulle lätta den oron. Av samma anledning uppmuntrades bankerna att lägga sedlar med låg valör, hellre än med hög valör, i sina uttagsautomater. Även offentliga myndigheter uppmanades att betala ut socialbidrag (som ofta betalas ut i kontanter) i sedlar med låg valör.

Allmänheten uppmanades också hjälpa till. I informationskampanjen Euro 2002 ombads allmänheten att minimera blandade betalningar dvs. med nationell valuta och euro, att börja använda eurosedlar och mynt så snart som möjligt, och att betala med jämna pengar när det var möjligt.

SEDLAR OCH MYNT I EURO SÄTTS I OMLOPP

Det totala antalet sedlar i omlopp de första dagarna av övergången översteg prognoserna. Det berodde på att "eurokranen" kunde öppnas helt och hållet tack vare de stora mängderna kontanter som hade levererats före övergången. Kapaciteten för att ta de nationella sedlarna ur omlopp var dock begränsad, och därför drogs de nationella valutorna in tämligen sakta.

Under övergångsperioden övervakade ECB dagligen antalet utgivna sedlar och mynt och hur mycket av de nationella valutorna som togs ur omlopp. Diagrammet på sidan 63 visar det totala antalet sedlar i omlopp efter lanseringen av eurokontanter.

Eftersom alla förhandstilldelade sedlar registrerades som "i omlopp" var värdet på sedlar i omlopp 403 miljarder euro den 1 januari 2002, vilket översteg sedlar i omlopp samma datum året före med 6 %.

Det totala antalet sedlar i omlopp gick sedan ned varje dag, eftersom antalet nationella sedlar som togs ur omlopp hela tiden översteg utgivningen av eurosedlar. Den 28 februari 2002 var det första gången som antalet utgivna eurosedlar översteg antalet indragna nationella sedlar. Då uppgick det totala värdet av utelöpande sedlar till 285,1 miljarder euro, vilket var 25 % mindre än den 28 februari 2001.

Efterfrågan på 5 och 10 eurosedlar var extremt hög i början av kontantövergången eftersom Eurosystemet hade uppmanat bankerna att distribuera mest sedlar med låg valör. Antalet utelöpande sedlar med låg valör minskade snabbt efter de första dagarna under perioden, mer än 30 %, för 5-eurosedlarna, och nästan 20 %, för 10-eurosedlarna, på en månad. Efterfrågan på sedlar med hög valör ökade däremot stadigt. Detta återspeglades i det genomsnittliga värdet av en utelöpande eurosedel, som ökade från 28 euro i januari 2002 till 44 euro vid slutet av året. I december 2006 var det genomsnittliga värdet på en sedel i omlopp 55 euro.

Kontantbetalningarnas andel av den totala volymen betalningar ökade i de flesta euroländerna under de första två veckorna i januari när man använt upp sina nationella pengar och började använda euron. Situationen började återgå till det normala under andra hälften av januari. Den 7 januari var andelen kontantbetalningar i euro 75 % och översteg 90 % i mitten av januari.

Strax efter midnatt den 1 januari 2002. Några splittrnya eurosedlar undersöks noga i Maastricht.

NATIONELLA SEDLAR OCH MYNT DRAS IN

De flesta nationella myndigheter försökte i förväg minska arbetsbördan för bankerna, detaljhandlarna och värdetransportföretagen under övergångsperioden genom att uppmuntra allmänheten till att sätta in nationella mynt på bankerna i god tid före januari 2002. Dessutom organiserade välgörenhetsorganisationer kampanjer för att folk skulle kunna donera sina "gamla" mynt. Den totala mängden nationella mynt i omlopp minskade med 9 % under 2001, från 17,9 miljarder euro i slutet av 2000 till 16,3 miljarder euro 12 månader senare. I slutet av 2001 var antalet nationella mynt i omlopp 107,5 miljarder, mer än dubbelt så många som tillverkats totalt inför lanseringen av euron.

Denna skillnad förklaras av att folk började samla på dem. Särskilt mynt med låg valör sparas ofta över längre tid (t.ex. i sparbössor) och försvinner på så sätt ur cirkulationen. Dessutom kan de hamna hos samlare som inte tänker på värdet av sitt innehav. De små mynten används bara i mindre omfattning för betalningar och växelpengar används inte nödvändigtvis för andra inköp. Affärsbankerna växlar inte in mynt som turister tar med sig hem och på så sätt går dessa mynt förlorade. Myntsamlare och förluster gör att det är nödvändigt att sätta nya mynt i omlopp hela tiden, vilket gör att mängden mynt i omlopp ökar.

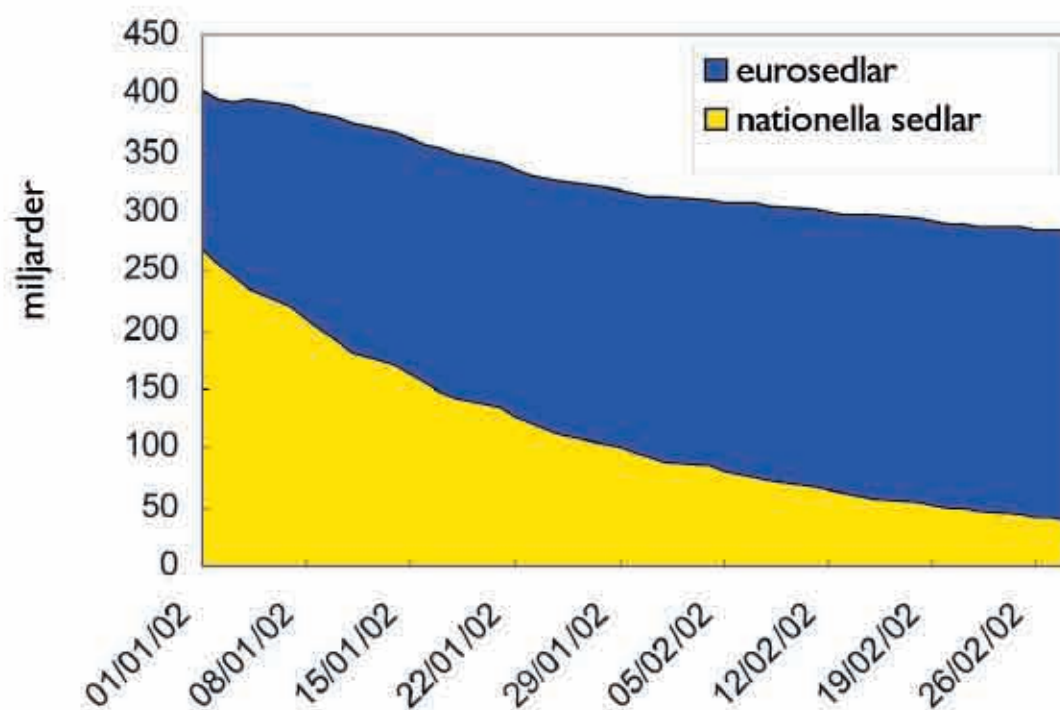
Värdemässigt hade ungefär en tredjedel av de nationella mynten dragits in i slutet av februari 2002 så att värdet minskade från 16,3 miljarder euro till 11,3 miljarder euro.

Värdet av de nationella sedlarna i omlopp gick ned med nästan en tredjedel till 270 miljarder euro under 2001. Nedgången fortsatte i rask takt från den 2 januari 2002. Varje dag returnerades 4-6 % av återstoden av de utelöpande sedlarna till de nationella centralbankerna. I slutet av februari 2002 hade värdet minskat till 53,8 miljarder euro. Värdemässigt hade 95,1 % av de utelöpande nationella sedlarna returnerats i slutet av 2002.

Eftersom de gamla nationella sedlarna kan växlas in till euro av de nationella centralbanker som utgav dem, under mycket lång eller obegränsad tid kommer oåterlämnade nationella sedlar att vara kvar "i omlopp". Några nationella sedlar och mynt kommer antagligen att hållas kvar av sentimentala skäl eller som samlarobjekt.

För att minska risken för rån infördes "markeringssystem" för de nationella sedlarna i Belgien, Frankrike, Italien, Luxemburg och Spanien fr.o.m. den 1 januari 2002. Sedlarna gjordes värdelösa genom att man gjorde hål i dem eller klippte av ett hörn, så att de inte längre kunde växlas in eller användas för betalningar. Som följd av det minskades försäkringspremierna för att transportera kontanter som bankerna och postkontoren måste betala och därmed minskade den finansiella bördan.

Värdet på sedlarna i omlopp från 1 januari till 28 februari 2002

Ökningen av de nya sedlarna och minskningen av de gamla i början av 2002, vilket visas av att det blå bandet vidgas och det gula smalnar av.

En expert på uttagsautomater testar mynt från olika myntverk på Deutsche bank i närheten av Frankfurt.

OMSTÄLLNING AV UTTAGSAUTOMATER OCH KONTANTSTYRDA MASKINER

Uttagsautomater står normalt för omkring 70 % av sedeluttagen från bankkonton. Men under de första tio dagarna av övergångsperioden i januari 2002 gjordes många fler uttag av euro och inväxling av nationell valuta över disk i 218 000 bank- och postkontor. I en del länder som Tyskland och Spanien, där bankerna var öppna för allmänheten den 1 januari, togs mer kontanter ut över disk än från uttagsautomater.

Eurosystemet uppmuntrade snabb omställning av automaterna i god tid så att de flesta bara betalade ut eurosedlar från den 1 januari 2002.

Företag, som måste ställa om sin utrustning för kontanter (t.ex. uttagsautomater och försäljningsautomater) till euron, hade möjlighet att testa de nya sedlarna lång tid före övergången. Allteftersom sedeltillverkningen framskred gjorde tryckerierna fler och fler valörer tillgängliga för testning. Detta skedde i tre steg:

- I maj och september 2000 erbjöds automattillverkare två centraliserade testserier. Totalt deltog 54 företag från länder inom och utanför EU (bl.a. Japan och USA). ECB övervakade testerna som ägde rum i säkra lokaler på Bundesbank nära Frankfurt. Varje företag hade ett litet testbås där sedlarna kunde analyseras med den egna utrustningen. Ett paket med allmän information om eurosedlarnas specifikationer, inklusive information om säkerhetsdetaljerna och om var de finns på eurosedlarna, gav företagen möjlighet att bestämma vilka detaljer deras sensorer kunde kontrollera för att bestämma om en sedel var äkta.
- Från och med mars 2001 organiserades testerna i alla tolv euroländer plus Storbritannien. Mer än 150 organisationer deltog. Den gången inbjöds även tjänsteleverantörer (inklusive företag som driver uttagsautomater) och banker.

*Experter på kontantautomater testar eurosedlar
på Deutsche Bundesbank nära Frankfurt.*

- Från den 1 september 2001 utförde företagen laborietester, på tidiga leveranser av sedlar, i sina egna lokaler. Tillverkare från länder utanför euroområdet kunde köpa eurosedlar från Bundesbank. På så sätt undvek man diskriminering av företag som inte fick ta emot eurosedlar i förväg.

Då tillverkarna och operatörerna av uttagsautomater liksom även bankerna hade gjort noggranna förberedelser, var omställningen i hela euroområdet snabb och steg från 90 % den 2 januari 2002 till nästan 100 % två dagar senare. Antalet uttag från uttagsautomater var mycket högt den första veckan i januari 2002, vilket visade hur entusiastiska och nyfikna allmänheten var på den nya valutan. I Nederländerna till exempel gjordes fem miljoner uttag från uttagsautomater under årets första två dagar. Antalet uttag var högt fram till mitten av den andra veckan då det började återgå till normala nivåer.

Kontantdrivna varumaskiner modifierades i något långsammare takt än andra aspekter av kontantövergången. Detta var ingen överraskning med tanke på det stora antalet maskiner (tio miljoner myntdrivna maskiner av vilka några även accepterade sedlar) som skulle justeras och det begränsade antalet tekniker som skulle utföra arbetet på relativt kort tid. Personer i de länder där maskinerna inte tog emot eurokontanter och där anpassningen tog längre tid gynnades av det ändå. Om de inte kunde betala för en viss tjänst, t.ex. parkering, eller resor, bötfälldes inte. Men alla "barnsjukdomarna" klarades av på ett par veckor.

INVÄXLING AV NATIONELLA SEDLAR TILL NOMINELLT VÄRDE

När växelkurserna för euroområdet nationella sedlar och mynt låstes oåterkalleligen den 1 januari 1999 blev de, rättsligt sett, underenheter av euron. Då blev det möjligt för någon i t.ex. Portugal att skicka euro, via banköverföring, till ett konto i Finland. Men han eller hon kunde inte använda eurosedlar och mynt av den enkla anledningen att de inte infördes förrän 2002.

För att spegla den oåterkalleliga låsningen av växelkurserna och garantera någon slags utbytbarhet mellan nationella sedlar från euroområdet under den treåriga övergångsperioden erbjöd sig de nationella centralbankerna att växla de nationella sedlarna gratis. Totalt 500 filialer till de nationella centralbankerna deltog i detta eftersom de flesta nationella centralbankerna erbjöd allmänheten den tjänsten. Professionella kunder, som t.ex. affärsbanker och växlingskontor kunde i de flesta

länder bara växla in nationella sedlar på ett ställe. Mynt accepterades inte eftersom deras vikt och storlek skulle medföra logistiska problem om man fraktade dem tillbaka till ursprungslandet. Tyska Bundesbank skickade tillbaka det största antalet utländska sedlar (661 miljoner) till ursprungsländerna. På andra och tredje plats kom centralbankerna i Frankrike och Luxemburg som returnerade 93 miljoner respektive 27 miljoner sedlar.

Inväxlingen av sedlar till nominellt värde skulle egentligen ha slutat den 31 december 2001 då eurosedlar och mynt infördes. För att förenkla övergången beslutade ECB-rådet dock att tillåta växling av nationella sedlar fram till den 31 mars 2002 då eurosedlarna hade ersatt nästan alla nationella sedlar.

KAPITEL 5

KOMMUNIKATION

Rubriker om den nya valutan i Luxemburg på €-dagen.

HUR ALLMÄNHETEN FÖRBEREDES PÅ ÖVERGÅNGEN

Införandet av eurokontanter var en komplicerad och ambitiös uppgift som krävde organisatoriska, logistiska, tekniska, ekonomiska och administrativa ansträngningar av alla som var direkt inblandade, inte minst allmänheten. Det var avgörande att bankerna, detaljhandlarna, värdetransportföretagen och varuautomatföretagen var inblandade och att det förberedande arbetet var väl samordnat. I många länder upprättades organ som ansvarade för övergången till euro. De bestod av offentlig administration och företagorganisationer. Från 1997 hölls även diskussioner på EU-nivå. EMI och dess efterträdare ECB organiserade t.ex. regelbundna möten med experter från nationella regeringar för att diskutera en rad frågor som t.ex. lagstiftning, dubbelprissättning, avrundning av priser, redovisning samt moms och andra skattefrågor. EMI och ECB anordnade även sammankomster på EU-nivå för tredje part för att diskutera frågor relaterade till kontantövergången.

Från början hade ECB inte för avsikt att avslöja eurosedlarnas utformning och säkerhetsdetaljer före den 1 september 2001, då kontanterna börja levereras och säkerhetsdetaljerna offentliggjordes. Men med tanke på det stora antal personer som yrkesmässigt hanterar kontanter, t.ex. expediter,

kassörer, osv. som skulle utbildas trodde företagen inte att fyra månader skulle räcka för att utbilda alla, särskilt eftersom även ledarna för utbildningen först måste utbildas. Därför började "utbildning för utbildare" på de nationella centralbankernas kontor i januari 2001 även om de speciella utbildningspaketen inte delades ut förrän efter sedlarnas säkerhetsdetaljer offentliggjorts den 30 augusti 2001.

ECB insåg att synskadade och andra utsatta grupper behövde få information om den nya valutan i god tid. Från mars 2001 distribuerade ECB 30 000 uppsättningar provsedlar för utbildning till organisationer för blinda. Detta gjordes inom Europeiska kommissionens program "Euron utan problem". Uppsättningar distribuerades också för att utbilda människor med andra handikapp.

Provsedlarna hade samma känsla som riktiga eurosedlar eftersom man använde sedelpapper och relieftryck. För att säkerställa att provsedlarna inte kunde tas för äkta av misstag, var baksidorna utan tryck och framsidorna märkta med "NO VALUE" (utan värde). Designen i offset var inte heller den slutgiltiga.

Jättestora eurosedlar avtäckts på "Eurotower", ECB:s säte
i Frankfurt am Main, den 30 augusti 2001.

INFORMATIONSKAMPANJEN EURO 2002

Medan de tekniska och logistiska förberedelserna för kontantövergången fortsatte, blev det uppenbart att folk behövde lära sig mer om den nya valutan. Information om fördelarna med en gemensam valuta och växelkurserna hade redan publicerats, men allmänheten behövde ändå allsidiga praktiska råd om övergången.

ECB beslutade att lansera ett omfattande projekt för att informera allmänheten om de nya sedlarna och mynten. Efter ett offentligt anbudsförfarande valdes en internationell reklambyrå ut i november 1999, för att bistå ECB och de nationella centralbankerna med att genomföra informationskampanjen "Euro 2002".

Kampanjen fokuserades på:

- eurosedlarnas och euromyntens utseende
- valörerna
- säkerhetsdetaljerna
- övergången.

Strategin var att ha en kommunikationskampanj som var integrerad med olika medier, men med samma meddelande. Redan från början beslutades det att optimera de tillgängliga resurserna och sprida informationen så brett som möjligt. Idén var att alla målgrupper skulle föra informationen vidare till andra, t.ex. detaljhandlare kunde lämna ut broschyrer till sina kunder, med allt större målgrupper ju längre kampanjen led.

Informationskampanjens övergripande mål var att nå alla i euroområdet och vissa grupper skulle få skraddarsydd information. Det var bl.a. polisen, personer som yrkesmässigt hanterar kontanter, t.ex. expeditör och bankanställda, rese- och turistbranschen, utbildningsinstitut, media liksom speciellt utsatta grupper, däribland blinda och synskadade.

Kampanjen bestod av:

- ett partnerskapsprogram för offentliga och privata organisationer
- en annonskampanj på hösten 2001
- en omfattande webbsida även med information för barn
- en årlång serie PR- och pressaktiviteter för att ge information, och uppmuntra allmänheten att lära sig mer om den nya valutan.

En lång rad informationsmaterial togs fram för att möta olika behov. Eftersom kampanjen skulle täcka hela euroområdet beslutade man att framställa allt kampanjmaterial centralt och sedan anpassa det för nationellt bruk. Det var för att säkerställa att budskapet och stilen var konsekventa. Centraliserad produktion innebar att när konceptet hade godkänts skulle materialet anpassas för varje land. För en del material innebar detta bara att översätta texten, men för annat material måste man ta hänsyn till nationella förhållanden, t.ex. övergångsperiodens längd. Allt kampanjmaterial producerades på EU:s (dåvarande) elva officiella språk. Dessutom producerades en informationsbroschyr för allmänheten på 23 språk. En del material översattes till ännu fler språk. I Spanien t.ex. gjordes översättningar till de officiella språken på Balearerna, i Baskien, Katalonien, Galicien och Valencia, medan en del material publicerades på iriska i Irland.

Vid kampanjens start hade man identifierat vissa svårigheter som måste lösas. Den viktigaste rörde eurosedlarnas säkerhetsdetaljer. Å ena sidan måste allmänheten kunna känna igen dem, men å den andra skulle de inte offentliggöras alltför tidigt och ge förfalskare gott om tid att förbereda sig.

Partnerskapsprogrammets logotyp.

Därför producerades två uppsättningar material för informationskampanjen Euro 2002, en med bilder av eurosedlarna utan säkerhetsdetaljer och en som visade de riktiga sedlarna.

ECB anslog en budget på 80 miljoner euro för kampanjen. Till slut hade mer än 30 olika publikationer tagits fram och producerats i olika mängder från en enda masterkopia till över 17 miljoner (informationsbroschyren för allmänheten) på olika språk, spridda över hela euroområdet och utanför.

PARTNERSKAPSPROGRAMMET

Partnerskapsprogrammet, som var kampanjens hörnsten, utvecklades från idén att använda partners för att sprida informationen vidare. Officiella partners fick tillgång till information om de nya sedlarna och mynten som de kunde

vidarebefordra till personal, kunder och allmänheten. Partnerna kunde välja material där de antingen kunde trycka sin egen logotyp bredvid ECB:s eller den nationella centralbankens, som fanns under partnerskapsprogrammets logotyp.

Både de nationella och de internationella partnerskapsprogrammen var mycket framgångsrika, huvudsakligen tack vare att partnerna insåg värdet av att få korrekt förstahandsinformation. De hölls underrättade om utvecklingen genom hela kampanjen via informationsblad, möten och utbildningstillfällen. Vid utbildningstillfällena lämnade partnerna i det internationella programmet information till 300 000 personer som yrkesmässigt hanterar kontanter. Andra nyheter som exempel på bästa praxis och material för nedladdning gjordes tillgängligt från en del av kampanjens webbplats med begränsat tillträde. Vid kampanjens slut hade partnerskapsprogrammet över 2 400 nationella partners och 100 internationella.

NATIONELLA KOMMUNIKATIONSSATSNINGAR

Informationskampanjen Euro 2002 fokuserade på frågor som var viktiga för alla, dvs. eurosedlarnas och euroeuromyntens valörer, utseende och säkerhetsdetaljer. Allmän information om övergången ingick också, men mindre detaljerad.

Varje euroland skulle också ta fram sitt eget kompletterande informationsmaterial parallellt med informationskampanjen Euro 2002. Speciellt i två frågor måste landsspecifik information utarbetas:

- de nationella arrangemangen för att ta eurosedlarna och euromyntet i bruk och
- den nationella valutans låsta växelkurs mot euron.

Den nationella centralbanken, finansministeriet och regeringen spelade tillsammans en viktig roll i de olika länderna. Handelskammare och bank- och detaljhandelssektorerna spelade också en viktig roll. Övergångsarrangemangen varierade betydligt från land till land på grund av olika infrastrukturer för kontanttillförsel och vitt skilda kulturer. De tidiga leveranserna av kontanter och startpaketens sammansättning harmoniserades inte utan detta var varje lands ansvar. I några länder var övergångsperioden mycket kort eller till och med ingen alls (t.ex. i Tyskland), men i andra utnyttjades den längsta tillåtna perioden på åtta veckor. Nationella valutor kunde växlas in till euro av de nationella centralbankerna och affärsbankerna och i en del fall kan de fortfarande växlas in.

PR- och pressaktiviteter utgjorde en betydande del av kommunikationen och sträckte sig över pressmeddelanden och presskonferenser till

information riktad mot speciella målgrupper som t.ex. banker och detaljhandlare, eftersom dessa var viktiga informationskanaler om den nya valutan. Speciella call centres och webbplatser förstärkte kommunikationen i länderna och många nationella centralbanker kompletterade informationskampanjen Euro 2002 för massmedia med tv-reklam och tryckta annonser.

I många länder var man oroad över att oanvända mynt i hemmen skulle resultera i långa köer på bankerna under övergångsperioden. Olika kampanjer organiserades för att uppmuntra hushållen till att lämna in sina mynt i god tid. En kampanj i Belgien som utnyttjade både tv, press och skolor uppmuntrade familjer, genom deras barn, att växla in belgiska francs som legat i sparbössor mot euro. Kampanjer för att lämna in sparade mynt organiserades också i Österrike, Finland, Tyskland och Irland.

Växelkurserna för 11 av de 12 länderna slogs fast den 31 december 1998 och trädde i kraft den 1 januari 1999. För några länder var konverteringen enkel, t.ex. 1 euro $\approx$ 2 tyska mark, men för andra länder som Grekland, som blev medlem i euroområdet den 1 januari 2001, blev det mer komplicerat. 340,75 grekiska drachmas var lika med 1 euro. Varje euroland utarbetade informationsmaterial om inväxling av den nationella valutan till euro. I Frankrike t.ex. distribuerades broschyrer i kontokortsstorlek. De var gjorda av ett slitstarkt material och visade olika belopp i euro mot franska franc och tvärtom. I Irland distribuerades en miniräknare och en informationsbroschyr till alla hushåll.

Studenter gör reklam för den nya valutan i ett köpcentrum i Dublin.

KAMPANJUNDERSÖKNINGAR

Redan från första början testades informationskampanjen Euro 2002 med hjälp av både kvalitetsundersökningar som användes för att definiera kampanjens kreativitet och kvantitetsundersökningar för att hitta kunskapsluckor som behövde fyllas och för att kartlägga allmänhetens attityd till övergången och de nya sedlarna och mynten. Det gjorde det lättare att finslipa kampanjstrategin. Eftersom kampanjen inte bara var viktig utan också utan tidigare motsvarighet var sådana undersökningar avgörande för strategin. När allt kom omkring skulle det inte finnas tid för att organisera om kampanjen och starta en ny om budskapen inte gick fram till allmänheten.

Kvalitetsundersökningar inleddes omedelbart. Där testades idéer som skulle användas i allt kampanjmaterial. Eftersom materialet skulle användas i hela euroområdet, måste det vara tilltalande för människor från många olika länder, från Finland till Portugal och från Irland till Grekland. Man behövde teman som kunde fånga uppmärksamheten hos så många människor som möjligt utan att stöta sig med någon.

Därför genomfördes undersökningar med målgrupper, då små grupper vuxna, äldre människor, barn och ledare för småföretag intervjuades. Svaren från alla dessa grupper visade att kampanjen måste bli mycket mer attraktiv. För att undvika förvirring måste budskapen dessutom hållas enkla och bara ett enda föras fram i varje annons, oavsett om det rörde sig om tv eller tryckt material.

Dessa resultat av undersökningarna var en del av den kreativa processen och en andra våg av undersökningar inleddes i november 2000. Det visade sig då att kampanjmaterialet hade förbättrats betydligt.

Men det visade sig också att det behöves ett mer personligt grepp, med människor som tittade på eller använde eurosedlar och överhuvudtaget starkare audiovisuella effekter för att ge ett mer dynamiskt intryck.

Det sista kreativa materialet innehöll en pratbubbla med kampanjens slogan, "EURON. VÅR valuta". Den testades också i kampanjens kvantitativa undersökningar. Den allmänna känslan var att enkelheten i budskapet förmedlade intrycket att eurosedlarna och mynten "tillhörde" vanliga människor.

Det kvantitativa programmet bedömde folks kunskaper om och attityder till införandet av eurokontanter, speciellt de praktiska aspekterna av övergången. Fyra kvantitativa undersökningar genomfördes mellan september 2000 och februari 2002. Den första skulle vara kampanjens startpunkt och följas av en lägesbedömning halvvägs in i kampanjen i februari 2001. En tredje omgång undersökningar genomfördes i november 2001 och tjänade som stickprov innan de nya kontanterna infördes och även som en första utvärdering av kampanjen. I februari 2002 gjordes de avslutande undersökningarna för att utvärdera både kampanjens övergripande resultat och övergången.

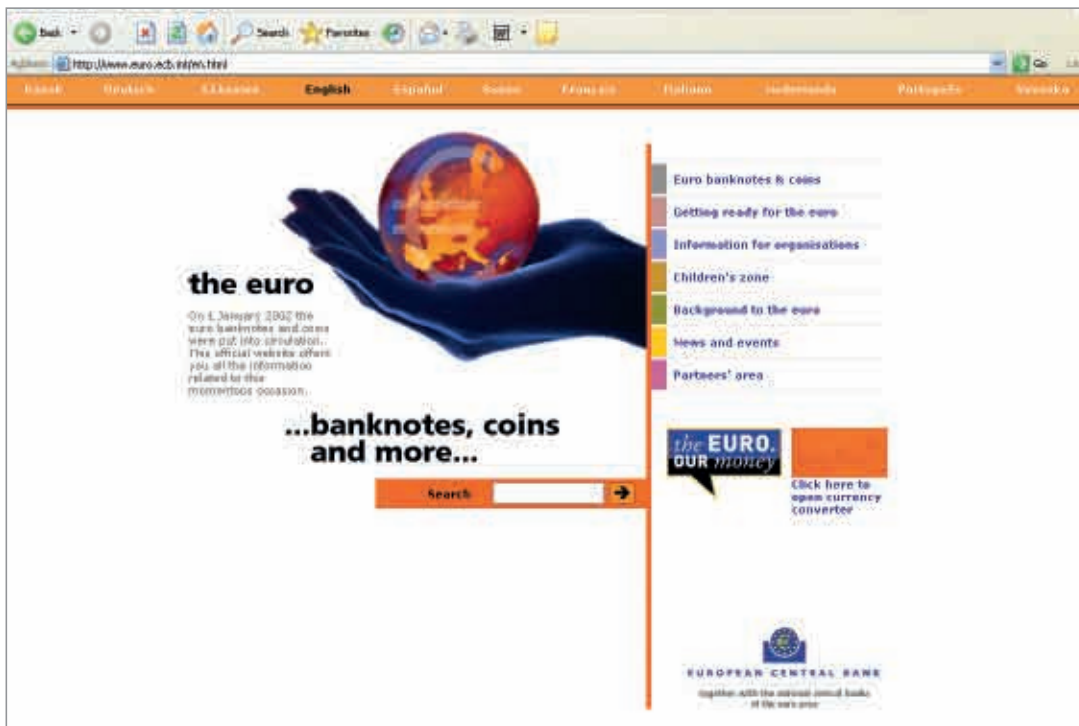
Varje omgång utfördes av fältarbetare i alla euroländer. Intervjuer gjordes med 500 slumpvis utvalda personer från varje land, både barn och vuxna, däribland kassapersonal. Målet med de första tre omgångarna med undersökningar var att ta reda på hur mycket folk visste om den nya valutan. Kunskaperna om t.ex. sedlarnas säkerhetsdetaljer hade ökat med 12 % hos vuxna och 17 % hos ledare för småföretag vid slutet av den tredje omgången.

Kampanjens slogan översattes till 23 språk.

Specialister förbereder annonser på reklambyrån Publicis som ECB anlitade för att organisera informationskampanjen Euro 2002.

Webbplatsen för informationskampanj Euro 2002.

KAMPANJENS WEBBPLATS

Webbplatsen för informationskampanjen Euro 2002 lanserades den 1 mars 2001. Där fanns information om euron där särskilt kampanjens viktigaste budskap framfördes. Dessutom fanns särskilda sektioner för olika målgrupper som t.ex. media, partnerskapets medlemmar, på nationell och internationell nivå, samt barn. Webbplatsen hade sju olika sektioner i de sju eurosedlarnas färger. Liksom annat kampanjmaterial fanns webbplatsen på EU:s dåvarande elva officiella språk och där fanns länkar till de nationella centralbankernas webbplatser.

Varje sektion hade ett eget fokus. *Eurosedlar och euromynt* innehöll kampanjens viktigaste information dvs. de nya kontanternas utseende, valörer och säkerhetsdetaljer. En annan sektion, *Redo för euron*, innehöll de olika övergångsarrangemangen och hade en underavdelning, *Resa i euroområdet*.

Tre sektioner riktades mot speciella målgrupper. *Information för företag och organisationer* hjälpte företag och organisationer att förbereda sin personal och hantera tidiga leveranser av kontanter, samt att erbjuda informationsmaterial som kunde laddas ned. *Nyheter och evenemang*, med pressmeddelanden, informationspaket och mediekontakter, samt en översikt över kampanjen, var främst riktad mot journalister. *Barnens hörna* innehöll ett spel för att hjälpa barn lära sig om sedlarna och mynten och barn som var mellan åtta och tolv år kunde delta i en tävling på Internet, "Bli en Eurostjärna".

Webbplatsen fick en strid ström besökare inför övergången, och de flesta av dem, över en miljon, i december 2001 och januari 2002. Webbplatsen spelade en viktig roll i kampanjen och var en billig distributionskanal för partnerskapsprogrammet. Där fanns också PR- och pressprogrammet.

PRESS OCH PR

Ett program för PR och press spelade en nyckelroll i informationskampanjen Euro 2002. Det innehöll samordnade aktiviteter för att göra pressen och allmänheten mer medveten om de nya sedlarna och mynten.

Man bestämde sig för att förmedla officiell information till media på speciella datum. Pressmappar sammanställdes inför sju nyckeldatum med början den 1 januari 2001, dvs. ett år innan eurosedlarna och euromynten togs i bruk, och sista gången den 31 december 2001, dvs. dagen innan valutan togs i bruk. De innehöll både skrivet material och illustrationer, som t.ex. broschyrer och cd-rom och skickades ut till omkring 300 nationella och internationella mediekontakter, huvudsakligen i euroområdet.

En serie kampanjkonferenser anordnades också. De ägde rum i elva av de tolv euroländerna. Konferenserna förde samman nationella aktörer för att dra uppmärksamhet till kontantövergångens nationella aspekter och hur vissa nyckelindustrier som den finansiella sektorn, detaljhandeln och resebranschen förberedde sig. Konferenserna, som fick stort medieutrymme delvis tack vare välkända deltagare, visade sig vara en effektiv kommunikationskanal.

En av PR-aktiviteterna riktades mot barn mellan åtta och tolv år för att alla familjemedlemmar skulle lära känna den nya valutan. De 24 vinnarna i tävlingen "Bli en Eurostjärna" bjöds in till en prisceremoni på ECB i Frankfurt den 31 december 2001. De fick en speciell sparbössa med en uppsättning eurosedlar och en bärbar dator av ECB:s dåvarande ordförande Willem F. Duisenberg, efter att ha sett en musical som anknyt till figurerna på tävlingsaffischen för "Bli en Eurostjärna".

Förutom Eurostjärneevenemanget med en presskonferens dagen före övergången var ECB värd för

två andra evenemang. Det ena var en presskonferens den 1 mars 2001 då kampanjens huvudtema och slogan presenterades. Det andra var också en mycket uppmärksammas presskonferens, den 30 augusti 2001. ECB:s ordförande visade för första gången upp äkta eurosedlar. Eftersom säkerhetsdetaljerna hade hållits hemliga till dess fick konferensen stor uppmärksamhet med över 500 journalister, 39 kameramän och många tv-stationer som sände evenemanget direkt från "Neue Oper" i Frankfurt. Två bilder trycktes i tidningar världen runt: en där Willem F. Duisenberg håller upp en stjärna med eurosedlarna och en av en banderoll med bilder på sedlarna, som hängde runt Eurotower.

Affisch för barnens tävling på Internet, "Bli en Eurostjärna".

MASSMEDIKAMPANJ

Detta var den mest påtagliga delen av informationskampanjen för euron. Kampanjen var uppdelad i tre huvuddelar: reklam på Internet samt nationella och internationella mediekampanjer. Målet var att minst 80 % av befolkningen i euroområdet skulle se varje reklamslag minst 2½ gånger, med speciellt fokus på vissa utsatta grupper.

Strategin gick ut på att gradvis förbättra allmänhetens kännedom genom en serie intensiva reklamkampanjer med sju reklamslag för tv och åtta annonser i tryckta medier. De inleddes i slutet av september 2001. Den sista delen med tryckta annonser löpte i februari 2002, återigen med fokus på säkerhetsdetaljerna, och avslutade därmed kampanjen. Totalt visades tv-reklamen mer än 10 000 gånger och nästan 800 tryckta annonser publicerades i hela euroområdet mellan september 2001 och februari 2002.

Förutom massmediekampanjen i euroområdet riktades en internationell kampanj in på folk i andra europeiska länder, Asien, Nordamerika och Latinamerika. Målet var att nå fram till 10-20 % av befolkningen förutom till dem som reste till euroområdet. För att uppnå detta annonserade man i internationella tidningar och tidskrifter som Financial Times och Time. Affischer sattes upp på flygplatser i euroområdet och Heathrow i London, och de kompletterades med information under resan, både elektronisk och tryckt.

Kampanjen omfattade olika material, bl.a.

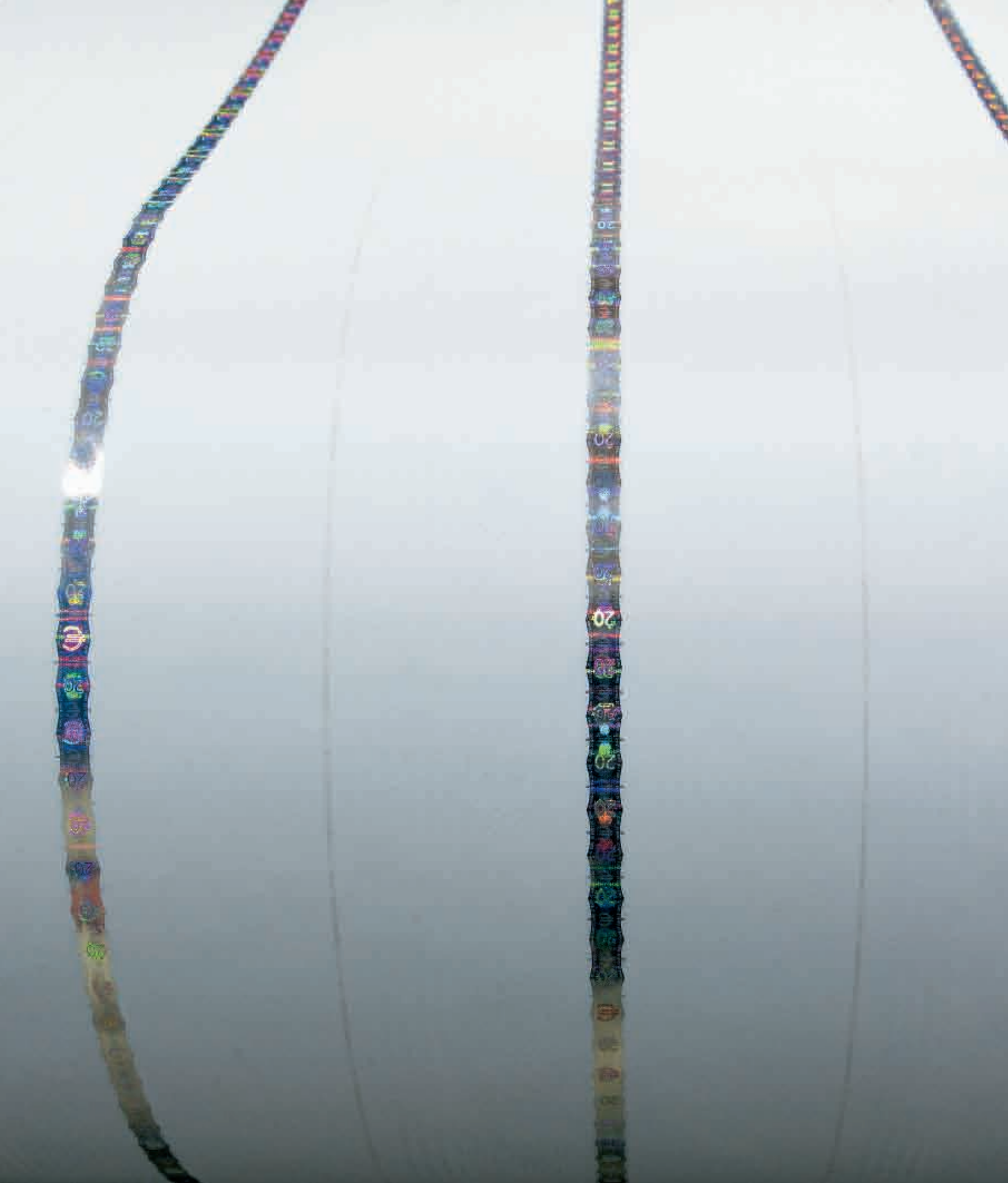
- ett informationspaket om eurosedlarna och euromyntet för allmänheten med information om den nya valutans utseende och valörer samt uppgifter om övergången.
- undervisningsmaterial för kassapersonal, expeditör osv. Varje paket innehöll en interaktiv cd-rom, en broschyr och en video med detaljerad information om hur man känner igen äkta eurosedlar.
- En serie tryckta annonser med information om hur man känner igen en eurosedels hologram och vattenmärke.
- En informationsbroshyr som delades ut till de flesta hushållen i euroområdet. Den framställdes i 18 olika versioner i 17 miljoner exemplar med elektroniska versioner på ytterligare 12 språk för personer utanför euroområdet.

Informationsbroschyr för allmänheten, på engelska och kinesiska.

Kampanjaffischer

KAPITEL 6

EUROSEDLARNAS SÄKERHETSDETALJER

 Hologramremсор appliceras på sedelpapperet för eurosedlar.

Eurosedlarnas och euromyntens utseende var en viktig del av informationskampanjen Euro 2002. De publicerades ofta och allmänheten vände sig snabbt vid att skilja på de olika valörerna åt. Sedlarnas säkerhetsdetaljer var också en av kampanjens kärnpunkter. Både allmänheten och personer som yrkesmässigt hanterar kontanter måste känna till dessa detaljer för att kunna känna igen en äkta sedel.

Sedlarna tillverkas med toppmodern tryckteknik och deras säkerhetsdetaljer gör att de är lätta att skilja från förfalskningar. Eurosedlarna kan kontrolleras på flera sätt. En del användare kontrollerar detaljer som man kan se med blotta ögat, som t.ex. vattenmärket. Andra kontrollerar om sedelpapperet är strävt och fast och om trycket är upphöjt på vissa ställen, särskilt när de betalar eller tar emot kontanter i ett snabbköp.

Kassapersonal och expeditörer kan kontrollera andra detaljer med en uv-lampa. På eurosedlarna finns det även flera gömda detaljer, som kan kännas av i försäljningsautomater och sorteringsmaskiner med hög hastighet på centralbankerna. De mest sofistikerade gömda detaljerna kan bara kontrolleras med hightech-sensorer som bara finns på centralbanker och är kända för ett fåtal sensortillverkare. Det är därför högst otroligt att centralbankerna av misstag skulle sätta falska pengar, som de fått in från banker eller detaljhandlare, i omlopp igen.

Det finns olika säkerhetsdetaljer på olika sedlar: Sedlar med lägre värde (5, 10 och 20 euro) har en hologramremsa på framsidan och en glänsande remsa på baksidan, medan sedlarna med högre värde (50, 100, 200 och 500 euro) har ett hologrammärke på framsidan och en siffra som byter färg på baksidan.

Eftersom förfalskare brukar koncentrera sig på bara några av en sedels säkerhetsdetaljer med varierande framgång, bör användarna alltid kontrollera flera säkerhetsdetaljer genom att känna, titta och luta på sedeln. KÄNN rör de detaljer som man kan känna. TITTA avser de detaljer som syns om man håller sedeln mot ljuset. LUTA täcker de detaljer som "rör sig" eller byter färg. Kassapersonalen kan kontrollera flera detaljer med hjälp av enkel utrustning. Nedan visas alla eurosedlarnas publicerade detaljer.

KÄNN

- *Papper*
Känn det sträva och fasta sedelpappret.
- *Reliefeffekt*
Känn det upphöjda trycket genom att skrapa lite med en nagel.

Vattenmärke

När man håller sedeln mot ljuset mot ljuset framträder en svag bild och valörsiffran.

Säkerhetstråd

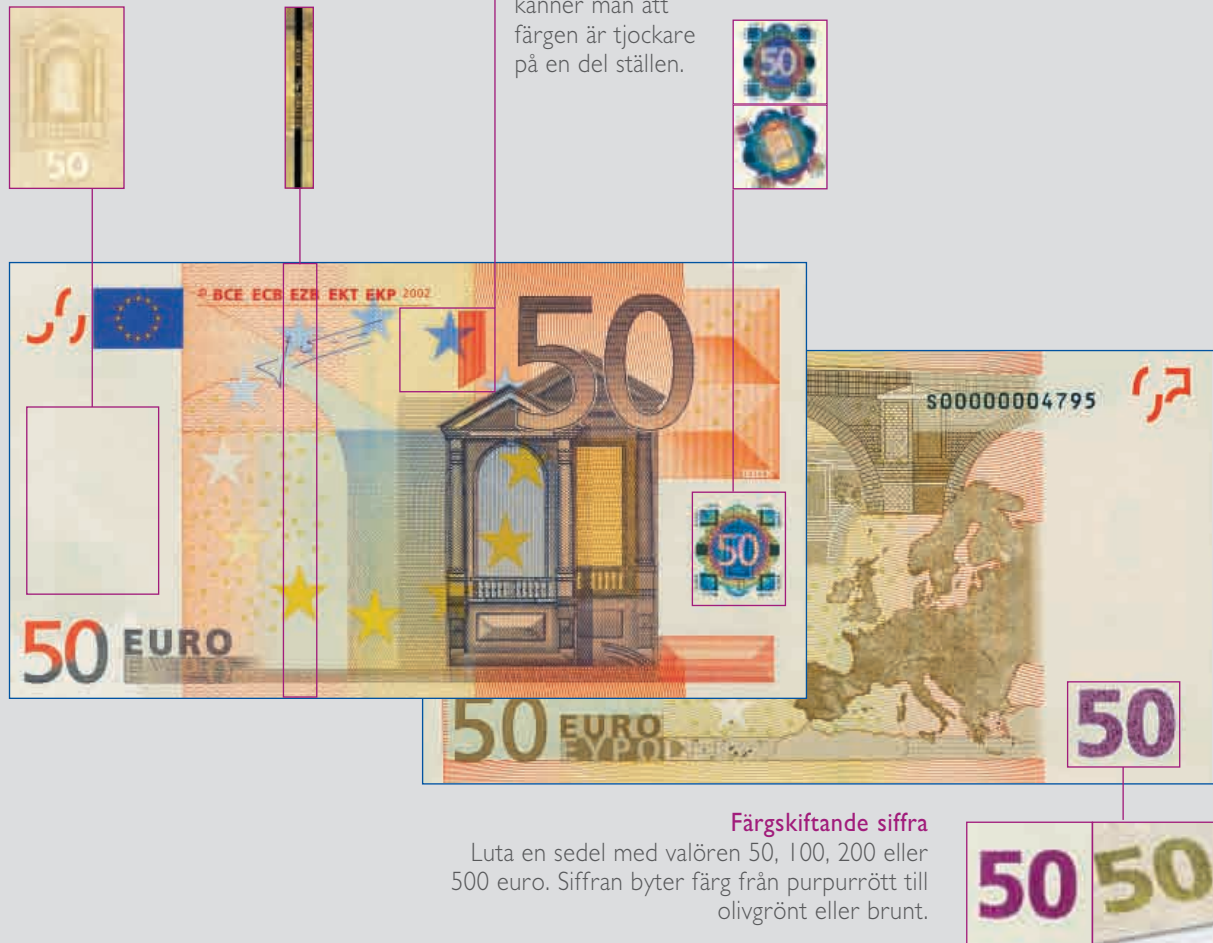
Om man håller sedeln mot ljuset syns en mörk linje genom sedeln.

Papperskvaliteten

Känn på sedelpapperet. Det ska kännas strävt och fast. Om man drar fingret över sedelns framsida känner man att färgen är tjockare på en del ställen.

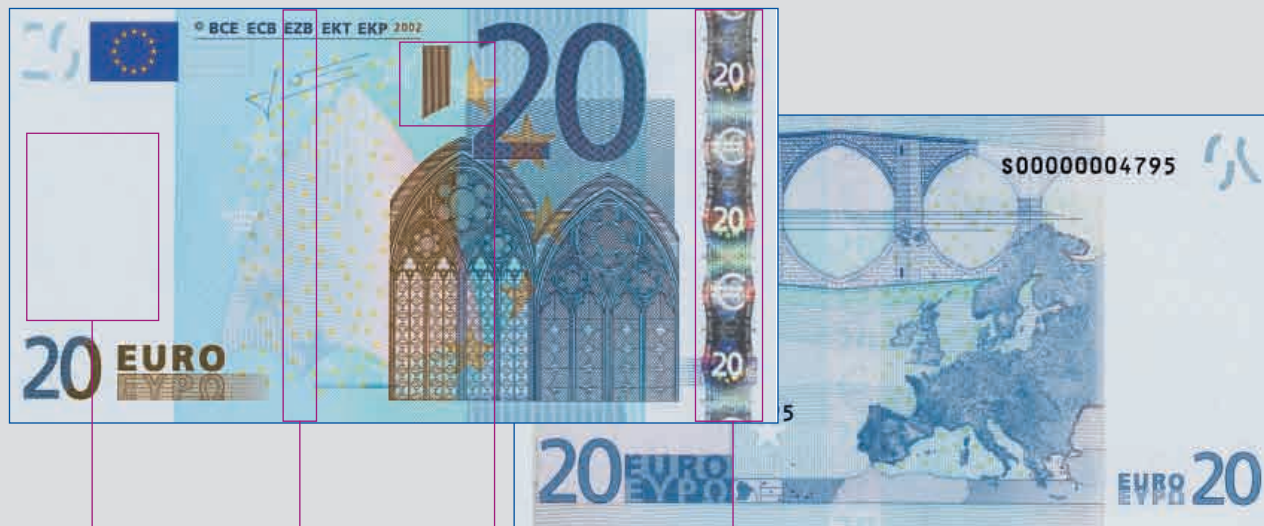
Hologram

Luta sedeln. På 50-, 100-, 200- och 500-eurosedlarna visar hologrammet sedelns valör och ett fönster eller en port.

TITTA

- **Vattenmärke**
Håll upp sedeln mot ljuset och se hur vattenmärket framträder. När man lägger sedeln på en mörk yta blir de ljusa områdena mörkare. Den effekten syns mycket bra i vattenmärket med valörsiffran.
- **Säkerhetstråd**
Håll sedeln mot ljuset och tråden syns som ett mörkt streck. EURO och valörsiffran är tryckta på tråden.
- **Genomsiktssbild**
Håll sedeln mot ljuset och se hur de ofullständiga tecknen i övre hörnet på båda sidorna av sedeln passar i varandra och bildar valörsiffran.
- **Perforeringar**
Håll sedeln mot ljuset så syns perforeringar, som bildar €-symbolen, i hologramremsan eller hologrammärket.

Vattenmärke

När man håller sedeln mot ljuset framträder en svag bild och valörsiffran.

Säkerhetsstråd

Om man håller sedeln mot ljuset ser man en mörk linje genom sedeln.

Papperskvaliteten

Känn på sedelpapperet. Det ska kännas strävt och fast. Om man drar fingret över sedelns framsida känner man att färgen är tjockare på en del ställen.

Hologram

Luta sedeln. På 5-, 10- och 20-eurosedlarna visar hologrammet sedelns valör och eurosymbolen (€).

LUTA

- **Hologrammärke (50-, 100-, 200- och 500-eurosedlar)**
Luta sedeln och bilden i hologrammet växlar mellan värdet och ett fönster eller en port.
- **Hologramremsa (5-, 10- och 20-eurosedlar)**
Luta sedeln och bilden växlar mellan värdet och €-symbolen. Vid kanterna syns valören i små bokstäver.
- **Färgskiftande siffra (50-, 100-, 200- och 500-eurosedlar)**
Luta sedeln - valören byter färg från purpurrodt till olivgrönt eller brunt.
- **Glänsande remsa (5-, 10- och 20-eurosedlar)**
Luta sedeln. En guldfärgad remsa syns. Den visar valörsiffran och €-symbolen.

KONTROLLERA MED EN UV-LAMPA.

- UV-egenskaper
Under UV-ljus
 - papperet lyser inte
 - fibrer i papperet lyser i rött, blått och grönt
 - Europeiska unionens flagga ser grön ut och har orangefärgade stjärnor
 - ECB:s ordförandes namnteckning blir grön
 - de stora stjärnorna och de små cirkelarna på framsidan lyser och det gör även kartan, bron och valörsiffran på baksidan.

KONTROLLERA MED ETT FÖRSTORINGSGLAS

- Mikrotryck
Mikrotryck används på olika ställen på sedeln. Man behöver ett förstoringsglas för att se den. Trycket är tydligt, inte suddigt.

VISSTE DU ATT?

- Missa av säkerhetsdetaljerna på sedlarna kan förstöras om sedlarna behandlas felaktigt. Papperet på tvättade sedlar t.ex. kan börja lysa om de hålls under en UV-lampa. Använd känn-titta-luta-testet för att kontrollera att en sedel är äkta.
- Eurosedlarna har en namnteckning av Willem F. Duisenberg, Europeiska centralbankens första ordförande, eller av Jean-Claude Trichet som efterträdde honom den 1 november 2003. Sedlarna är giltiga oavsett om de är försedda med den nuvarande eller den förra ordförandens namnteckning.

KAPITEL 7

UTVECKLINGEN HITTILLS OCH PLANERING INFÖR FRAMTIDEN

Antalet utelöpande eurosedlar har ökat kraftigt efter införandet i början av 2002, både vad gäller antal och värde. Det finns tecken på att i slutet av 2006 fanns en betydande del utanför euroområdet, faktiskt så mycket som 15 % av hela värdet av eurosedlarna i omlopp. Eftersom bristande förtroende för eurosedlarna skulle äventyra deras funktion som betalningsmedel har ECB redan från början bevakat kontantförsörjningssituationen och utvecklingen av sedlar i omlopp, både vad gäller volymen och kvaliteten på sedlarna. Genom att övervaka lagernivåerna på de nationella centralbankerna och samordna omfördelningen av stora mängder sedlar från sådana nationella centralbanker som har överskott till sådana som har underskott säkerställer ECB att efterfrågan på sedlar möts effektivt varsohelst och närsomhelst inom och utanför euroområdet.

Eurosystemet inte bara säkerställer att alla nytryckta sedlar har samma höga kvalitet, utan även att sedlarna är i gott skick när de lämnar centralbankernas valv. Om sedlarnas kvalitet försämras genom förslitning eller nedsmutsning skulle detta kunna medföra att de t.ex. inte godkänns av försäljningsautomater. Om sådana sedlar inte drogs in skulle det bli svårare att upptäcka förfalskningar. Man har därför utarbetat gemensamma minimistandarder vad gäller kvaliteten på sedlar som ges ut så att sedlarna ska kunna hanteras av sorteringsmaskiner med hög hastighet hos de nationella centralbankerna. Maskinerna kan kontrollera eurosedlarnas äkthet och skick på bråkdelen av en sekund.

De nationella centralbankerna har vidtagit åtgärder för att vid behov se till att vissa valörer returneras oftare för att ta slitna sedlar ur omlopp.

Eurosystemet följer också noga utvecklingen av hur affärsbankerna organiserar kontantflödet. Tillverkare av cash-recycling-automater och de europeiska bankföreningarna (European Credit Sector Associations) kom 2002 överens om gemensamma minsta referensramar för sedelkvalitet och äkthetskontroll. Cash-recycling-automater

är självbetjäningsmaskiner som kan ta emot, bearbeta och lämna ut sedlar i en helautomatisk process. Referensramarna säkerställer att sedlarna kontrolleras för äkthet och skick innan de lämnas ut igen. I december 2004 utvidgades referensramarna för att inkludera "Ramverk för upptäckt av förfalskningar och för kvalitetssortering av kreditinstitut och andra som yrkesmässigt hanterar kontanter". I ramverket finns regler som banker och värdetransportföretag måste följa när de ger ut sedlar som de har fått in från sina kunder, antingen genom cash-recycling-automater eller personalstyrda sedelhanteringsmaskiner. Det nya ramverket minskar ytterligare riskerna för att bankerna skulle ge ut falska sedlar av misstag. Ett sätt att göra det på är att låta banker och värdetransportföretag använda endast sådana cash-recycling-maskiner och sedelhanteringsmaskiner som har godkänts av en centralbank.

Euron är nu väletablerad och Eurosystemet har fått betydande erfarenhet från införandet av sedlarna och mynten och hanteringen av kontantflödet. Den erfarenheten kommer väl till pass när eurokontanterna införs i Europeiska unionens nya medlemsstater. Från 2007 kommer euron gradvis att ersätta de nationella valutorna i de tolv länder som har blivit medlemmar i Europeiska unionen sedan den 1 maj 2004. Bulgarien, Tjeckien, Estland, Cypern, Lettland, Litauen, Ungern, Malta, Polen, Rumänien, Slovakien och Slovenien. Slovenien var den första av de tolv som gick med i euroområdet, i januari 2007.

Eftersom euron är en stabil valuta som handlas allmänt är den ett attraktivt mål för förfalskare. Antalet förfalskningar utgör dock bara en liten del av de ca. 11 miljarderna eurosedlar som är i omlopp.

För att ligga före förfalskarna övervakar Eurosystemet ständigt förfalskningsituationen och utvecklingen av trycknings- och reproduktionstekniken liksom utvecklingen av nya säkerhetsdetaljer och ny produktionsteknik för sedlar.

Jean-Claude Trichet, Europeiska centralbankens ordförande, välkomnar de tio nya medlemmarna i Europeiska unionen till Europeiska centralbanken 2004.

En säkerhetsdetalj börjar åldras så snart en sedelserie givits ut. Förfalskarnas kunskap om säkerhetsdetaljerna ökar helaåret tiden. Därför måste de utgivande myndigheterna uppgradera sedelserierna när de har varit i omlopp ett par år.

Planeringen för nästa serie eurosedlar är faktiskt redan på gång. Den kommer att innehålla nya säkerhetsdetaljer, men för övrigt vara en fortsättning på den nuvarande serien. Sedlarna kommer att ha samma valörer, från 5 till 500 euro, och baseras på samma utformningskoncept, "Epoker och stilar i Europa", så att de omedelbart känns igen som eurosedlar.

Första steget vid förberedelserna för den nya serien har bland annat varit att göra en lista över säkerhetskriterierna. Olika grupper av sedelanvändare har konsulterats för att skapa

användarvänliga sedlar som både är lätta att hantera i t.ex. affärer och lätta att kontrollera med blotta ögat och av sensorer i maskiner. Sedan kommer den industriella valideringsfasen, då säkerhetsdetaljerna testas för att kontrollera slitstyrka och andra kvalitetsfaktorer liksom om de är lämpliga för storskalig produktion.

Det kommer att ta tid att utveckla och producera de nya eurosedlarna och de kommer att sättas i omlopp gradvis över flera år. Tidsplanen för införandet kommer att bero på hur de nya säkerhetsdetaljerna blir tillgängliga och på förfalskningssituationen. De första nya sedlarna beräknas komma ut före 2010.

© Europeiska centralbanken, 2007

ADRESS

Kaiserstrasse 29
60311 Frankfurt am Main, Tyskland

POSTADRESS

Postfach 16 03 19
60066 Frankfurt am Main, Tyskland

TELEFON

+49 69 1344 0

WEBBPLATS

<http://www.ecb.europa.eu>

FAX

+49 69 1344 6000

TELEX

411 144 ecb d

FOTON

Deutsche Bundesbank
Europeiska gemenskapen
Europeiska centralbanken

ISBN: 978-92-899-0338-7 (elektronisk version)

